

”Naisten kiroilu kuulostaa vielä pahemmalta kuin miesten”

Kieliasenteista kiroilua kohtaan ja niihin vaikuttavista taustamuuttujista

Tiuhti Harju

Syventävien opintojen tutkielma

Suomen kielen ja suomalais-ugrialaisten kielten ja kulttuurien maisteriohjelma

Humanistinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

Huhtikuu 2021

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Humanistinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Suomen kielen ja suomalais-ugrialaisten kielten ja kulttuurien maisteriohjelma	
Opintosuunta – Studieriktning – Study Track Suomen kieli			
Tekijä – Författare – Author Tiuhti Harju			
Työn nimi – Arbetets titel – Title "Naisten kiroilu kuulostaa vielä pahemmalta kuin miesten" – Kieliasenteista kiroilua kohtaan ja niihin vaikuttavista taustamuuttujista			
Työn laji – Arbetets art – Level Syventävien opintojen tutkielma	Aika – Datum – Month and year Huhtikuu 2021	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 54 s + lähteet ja liitteet	
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tutkielmassa tarkastellaan sitä, millaisia asenteita ja mielikuvia tutkittavilla herää, kun he kuulevat eri ikäisten ja sukupuolisten ihmisten kiroilua ääninauhoilta. Lisäksi tutkielmassa tarkastellaan sitä, miten kyselyyn vastanneiden oma ikä, sukupuoli ja koulutusaste vaikuttavat heidän asenteisiinsa.</p> <p>Tutkielma edustaa sosiolingvististä kieliasennetutkimusta ja kytkeytyy myös aiempaan kiroilun tutkimukseen. Aineisto on kerätty epäsuorin menetelmin, verbal guise tekniikalla. Aineiston keruuseen kuului kyselylomake, johon pystyi vastaamaan internetissä. Kyselyyn vastanneet kuuluivat neljä ääninauhaa, joilla kiroili vanha mies, nuori mies, nuori nainen ja vanha nainen. Vastaaajien tehtävänä oli kuvailla ensin omin sanoin kuulemaansa henkilöä ja tämän jälkeen valita semanttisten erojen valinnassa, minkä sanojen he kokivat sopivan kuhunkin henkilöön parhaiten. Tutkielmassa analysoidaan 256:n kyselyyn osallistuneen vastauksia.</p> <p>Analyysissä havaittiin, että keskimäärin negatiivisimmin vastaajat asennoituivat vanhaan naiseen ja positiivisimmin vanhaan mieheen. Yleisesti ottaen naisiin suhtauduttiin negatiivisemmin kuin miehiin kaikissa kohdissa paitsi arvioitaessa ääninauhalla puhuneiden ihmisten viehättävyyttä. Viehättävyyden kohdalla nuorempi ikä näytti korreloivan positiivisemmän arvion kanssa.</p> <p>Eroja asenteissa löytyi, kun vertailtiin keskenään eri taustaisten vastaajien vastauksia. Kaikki ryhmät arvioivat ääninauhoilla kiroilevia miehiä positiivisemmin kuin naisia. Miehet kuitenkin asennoituivat naisia negatiivisemmin naiskiroilijoita kohtaan ja varsinkin nuorta naista kohtaan. Nuoret aikuiset suosivat vastauksissaan nuorta miestä, kun taas keski-ikäiset vastaajat suosivat vanhaa miestä. Korkeakoulutetut suhtautuivat semanttisten erojen valinnan kohdissa kaikkiin ääninauhoilla puhuneisiin ihmisiin negatiivisemmin kuin toisen asteen tai peruskoulun käyneet.</p> <p>Yleistysten tekeminen ei aineiston otannan niukkuuden vuoksi ole täysin mahdollista, sillä vastaajissa ylliedustettuina olivat naiset, korkeakoulutetut sekä 20–64-vuotiaat. Tulosten voi ajatella olevan suuntaa antavia siitä, miten suomea puhuvat 20–64-vuotiaat naiset ja miehet asennoituvat äänitettyihin epäluonnollisiin kiroilutilanteisiin, joissa kiroilijan oletetaan olevan valkoinen vanhempi nainen tai mies, tai valkoinen nuori nainen tai mies.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords kiroilu, kieliasenne, sosiolingvistiikka, verbal guise test, kiroilututkimus			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

1 JOHDANTO	1
1.1 TUTKIMUKSEN AIHE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	1
2 SOSIOLINGVISTINEN KIELIASENNETUTKIMUS JA KIROILUTUTKIMUS	4
2.1 SOSIOLINGVISTINEN KIELIASENNETUTKIMUS JA KANSANLINGVISTINEN TUTKIMUS	4
2.2 KIROILU.....	6
2.3 VALTA, IDENTITEETIT, SUKUPUOLI JA YHTEISKUNTALUOKKA	7
2.3.1 <i>Identiteetti ja kieli</i>	8
2.3.2 <i>Sukupuolesta ja sen vaikutuksesta kieleen</i>	9
2.3.3 <i>Yhteiskuntaluokka Suomessa</i>	12
2.3.4 <i>Yhteenveto</i>	13
2.4 AIEMPI KIROILUTUTKIMUS SUOMESSA JA ULKOMAILLA	14
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	17
3.1 AINEISTON KERUU, RAJAUS JA MENETELMÄT.....	17
3.2 AINEISTON ESITTELY	23
4 KYSELYYN VASTANNEIDEN ASEENTEET ÄÄNINAUHOILLA KIROILEVIA IHMISIÄ JA HEIDÄN PUHETTAAN KOHTAAN.....	27
4.1 VASTAUKSET AVOIMIIN KYSYMYKSIIN	28
4.2 VASTAUKSET SEMANTTISTEN EROJEN VALINTOIHIIN	34
4.3 YHTEENVETO.....	37
5 ÄÄNITTEISIIN ASENNOITUMINEN VASTAAJAN TAUSTAMUUTTUIJEN MUKAAN	39
5.1 ÄÄNITTEISIIN ASENNOITUMINEN VASTAAJAN SUKUPUOLEN MUKAAN	39
5.2 ÄÄNITTEISIIN ASENNOITUMINEN VASTAAJAN IÄN MUKAAN	42
5.3 ÄÄNITTEISIIN ASENNOITUMINEN VASTAAJAN KOULUTUSASTEEN MUKAAN.....	45
5.4 MUUT KIELENSISÄISET JA -ULKOISET MUUTTUJAT	48
5.5 YHTEENVETO.....	50
6 YHTEENVETO JA KIROILUTUTKIMUKSEN TULEVAISUUDESTA.....	51
LÄHTEET.....	55
LIITTEET.....	58

1 Johdanto

Aloittaessani opinnot yliopistolla huomasin pian, että idiolektini, eli oma yksilöllinen kielimuotoni, ei sopinutkaan akateemiseen maailmaan aivan ongelmitta. Olen oppinut kotoa kiroilemaan rankastikin epävirallisissa tilanteissa, ja välillä tuntui, että puhun aivan eri kieltä opiskelijatovereideni kanssa. Tämä ristiriita jäi muhimaan ensimmäiseksi opiskeluvuodeksi mieleeni. Lopulta se muotoutui haluksi tutkia sitä, millaisia asenteita ja odotuksia ihmisillä on kiroilua kohtaan. Kieliasenteet ja kiroilu valikoituivat aiheeksi siis omien kokemusteni kautta. Mieleeni tuntui myös jatkuvasti palautuvan tuttavamiehen kommentti siitä, kuinka eräs nainen olisi voinut olla hänen mielestään viehättävä, ellei hän olisi *kiroillut kuin merimies*. Koin kommentin tarpeettomaksi ja mauttomaksi, mutta tämän innoittamana halusin tarkastella kiroiluasenteita erityisesti siltä kannalta, miten eri sukupuoliin kiroilijoihin suhtaudutaan. Annetaanko miehille kiroilu helpommin anteeksi? Eikö kiroileva nainen voi olla viehättävä? Kuka oikeastaan saa kiroilla?

1.1 Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymykset

Tutkin tässä syventävien opintojen tutkielmassa ihmisten kieliasenteita kiroilua kohtaan suomen kielen kontekstissa. Tutkimuksessani tarkastelen sitä, millaisia asenteita ja mielikuvia ihmisillä herää, kun he kuulevat kiroilua, ja vaikuttaako ääninauhalla kiroilevan henkilön oletettu sukupuoli tai ikä vastaajien asenteeseen kiroilua kohtaan. Lisäksi tutkimukseni tarkastelee myös sitä, miten kyselyyn osallistuneiden taustamuuttujista ikä, koulutusaste ja sukupuoli vaikuttavat heidän asenteisiinsa ja vastauksiinsa. Tutkimuskysymykseni ovat siis seuraavat:

1. Millaisia asenteita ja mielikuvia ihmisillä herää, kun he kuulevat kiroilua?
2. Vaikuttaako ääninauhalla kiroilevan ihmisen oletettu sukupuoli tai ikä vastaajien asenteeseen kiroilua kohtaan? Sallitaanko jollekulle kiroilu helpommin?
3. Miten kyselyyn vastanneiden taustamuuttujista ikä, koulutusaste ja sukupuoli vaikuttavat heidän asenteisiinsa?

Lisäksi keräsin aineistooni myös tietoa ihmisten asenteista kiroilua kohtaan yleisesti kielen ilmiönä, mutta tätä osaa aineistosta en käsittele tässä tutkielmassa. Kuten Edwards (2009: 1) tuo esiin, kielellisiä ilmiöitä ei tulisi tutkia ilman niiden asettamista kontekstiin. Sen sijaan, että vain luettelisin ihmisten ilmaisemia asenteita, toivon onnistuvani tuomaan esiin myös hiukan sitä, millä tavalla tämänhetkiset kieliasenteet ovat mahdollisesti sidoksissa laajempaan yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen kontekstiin. Kieltä ei koskaan käytetä tyhjiössä eivätkä asenteet synny tyhjästä.

Sosiolingvistiikan alalla suomalaisten kieliasenteita kiroilua kohtaan on tähän mennessä tutkittu jo jonkin verran. Suomalaista tutkimusta luonnehtii ensinnäkin se, että suuri osa kiroilututkimuksesta on tehty pro gradu -tutkielmina (ks. luku 2.4). Lisäksi aiemmassa kiroiluun liittyvässä kieliasennetutkimuksessa nojataan lähinnä suoriin menetelmiin ja kansanlingvistiseen perinteeseen, jossa ihmisiltä on tapana kysyä heidän asenteistaan suoraan. Sainkin ajatuksen lähteä tekemään kiroilututkimusta hyödyntäen epäsuoria menetelmiä. Näin voisin päästä kiinni myös sellaisiin piileviin asenteisiin, joita ihmiset eivät välttämättä ilmaise tutkimuksissa, joissa asenteista kysytään suoraan. Epäsuorista menetelmistä omaan aineistonkeruuseeni valikoitui niin sanottu verbal guise -tekniikka, jossa saman tekstipätkän lukee ääneen monta eri ihmistä, ja kyselyyn vastaajat reagoivat näihin äänitteisiin. (Garrett 2010: 37–42.) Aiempaa kiroiluun liittyvää tutkimusta epäsuorin menetelmin Suomessa on tehnyt ainakin Vaattovaara ja Peterson (2019) matched guise test -asetelmalla. Luvussa 3.1 tarkastelen käyttämiäni menetelmiä tarkemmin.

Kolmas erottuva tekijä aiemmassa suomalaisessa kiroiluasennetutkimuksessa on ollut tutkimuksen vahva keskittyminen nuoriin ja heidän asenteisiinsa. Sosiolingvistisessä perinteessä nähdään, että nuorten kieliasenteet ja nuorten kieli ylipäänsä viestii selvimmin tulevasta kielenmuutoksesta (Koponen 2020: 1; Piippo, Vaattovaara & Voutilainen 2016: 43). Tästä nuorten asenteisiin keskittyvästä perinteestä poikkeuksena on Hjortin (2015: 108) tutkimus, jossa vastaajat ovat olleet kaiken ikäisiä, sillä rajauksella, että osallistumisen alaikärajana on ollut 13 vuotta. Olen kuitenkin itse kiinnostunut tietämään myös, onko esimerkiksi nuorten aikuisten ja keski-ikäisten asenteissa eroja tai suhtautuvatko nuoret aikuiset ja keski-ikäiset eri tavalla eri sukupuolisiin ja ikäisiin kiroilijoihin.

Epäsuoria menetelmiä käyttämällä voidaan mahdollisesti löytää ihmisten kieliasenteista jotain sellaista, mitä aiempi suoriin menetelmiin nojannut tutkimus ei ole tavoittanut. Epäsuorilla menetelmillä nähdään yleisesti olevan potentiaalia tavoittaa myös

piileviä asenteita, joita ihmiset eivät tavallisesti esimerkiksi kehtaisi tuoda esiin. Tällaisen kehtaamattomuuden taustalla voi olla esimerkiksi se, että ihmisen asenteet ovat ristiriidassa yleisesti hyväksytyjen asenteiden kanssa tai ovat ristiriidassa hänen omien arvojensa kanssa. (Garrett 2010: 44–45, 57–59.) Toiveenani onkin, että voin tutkielmani avulla osoittaa epäsuorien menetelmien sopivan – ja tuovan myös jotakin uutta – tämän tyyliin kiroiluasenteiden tutkimukseen.

Tutkijan on tutkimuseettisistä syistä tarpeellista reflektoida omaa tutkijapositioniaan siltä osin kuin hänen asenteensa, näkemyksensä ja mahdolliset muut sidoksensa voivat vaikuttaa tutkimusasetelmaan, tutkimuksen kulkuun ja päätelmiin. Tutkija ei ihmisenä voi koskaan olla täysin neutraali tai objektiivinen. Puolueettomuus ja riippumattomuus ovat kuitenkin asioita, joihin tieteessä tulee pyrkiä. Olennainen osa tätä pyrkimystä on mielestäni se, että tutkija tuo esiin omaa ideologista pohjaansa. Erityisen tärkeää tämä on silloin, kun tutkimusaiheeseen kytkeytyy esimerkiksi valtaan, tasa-arvoon tai ihmisoikeuksiin liittyviä kysymyksiä. Taustoitan tästä syystä seuraavaksi hieman omaa ideologista pohjaani.

Tutkimusaiheeni käsittelee asenteita kiroilua kohtaan ja kytkeytyy samalla esimerkiksi sukupuolten väliseen tasa-arvoon sekä yhteiskunnallisen aseman ja kielen suhteeseen. Tärkeimmät arvoni ovat ihmisoikeudet, solidaarisuus ja rakkaus. Näiden ja muiden arvojeni valossa iso osa ajattelustani menee yhteen ideologisesti anarkismin ja intersektionaalisen feminismin kanssa. Uskon siihen, että kenelläkään ei tulisi olla perusteetonta valtaa muiden ihmisten yli ja että todellinen oikeudenmukainen tasa-arvo on mahdollista saavuttaa vain, jos otamme huomioon kaikki ne sortavat valtarakenteet (mukaan lukien kieli), jotka ihmisten elämään vaikuttavat. Luvussa 6 pohdin tarkemmin sitä, missä määrin onnistuin tutkielmassani toimimaan arvojeni mukaisesti.

Seuraavassa luvussa asetan tutkimukselleni teoreettisen kehyksen sekä avaan tutkimukseni kannalta tärkeimmät termit. Kolmannessa luvussa kerron tarkemmin aineiston keruustani ja valitsemistani metodeista sekä itse aineistosta ja kyselyyn vastanneiden henkilöiden taustamuuttujista. Neljäs luku on ensimmäinen analyysiluku. Käsittelem siinä kyselylomakkeeseeni vastanneiden ihmisten asenteita ääninauhoilta kuultua kiroilua kohtaan. Viidennessä luvussa näkökulmani keskittyy erittelemään kyselyyn vastanneiden henkilöiden taustamuuttujia ja tarkastelemaan sitä, onko eri taustaisten ihmisten asenteissa eroja.

Viimeisessä luvussa teen yhteenvetoa tutkimuksesta sekä nostan esiin asioita, joita kiroiluasetutkimuksessa olisi tulevaisuudessa mahdollista tarkastella.

2 Sosiolingvistinen kieliasennetutkimus ja kiroilututkimus

Seuraavaksi avaan tutkielmani teoriapohjaa ja määrittelen keskeisimmät käsitteet. Monille käyttämilleni käsitteille löytyy erilaisia määrittelytapoja, joten yritän tuoda esiin mahdollisimman tarkasti sen, mistä lähtökohdasta itse tarkastelen kyseisiä asioita ja ilmiöitä. Aluksi avaan kieliasennetutkimuksen perinnettä sosiolingvistiikassa sekä kansanlingvististä tutkimusta Suomessa. Sen jälkeen määrittelen sitä, mitä kiroilulla tarkoitetaan tämän tutkimuksen yhteydessä, sillä määritelmät poikkeavat jonkin verran toisistaan.

Määriteltyäni kiroilun tarkastelen sitä, miten valta, kieli ja identiteetti ilmiöinä nivoutuvat yhteen. Tämän avulla tuon esiin sitä, millaisessa historiallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa kiroiluun liitettävät asenteet muotoutuvat ja millaisia seurauksia näillä asenteilla voi mahdollisesti ajatella olevan. Lopuksi kerron Suomessa ja ulkomailla jo aiemmin tehdystä kiroilututkimuksesta niiltä osin kuin on tutkielmani rajauksen kannalta relevanttia. Kuvaan siis esimerkiksi tutkimustuloksia siitä, millaisia sukupuolittuneita asenteita kiroiluun liittyy ja millaisia mielikuvia yhteiskuntaluokasta kiroilu voi herättää.

2.1 Sosiolingvistinen kieliasennetutkimus ja kansanlingvistinen tutkimus

Nuolijärvi (2008) esittää, että sosiolingvistiikka alkoi vakiintua kielentutkimuksen osa-alueeksi 1950–60-luvuilla, eli kyseessä on siis verrattain nuori tutkimusperinne. Sosiolingvistiikassa todellista kielenkäyttöä tarkastellaan yhteiskunnallisessa kontekstissa. Sosiolingvistiikka siis tutkii kieltä sosiaalisena ilmiönä, ja kohteena on tyypillisimmin kielellinen vaihtelu ja muutos. Joidenkin sosiolingvistien painotus on sosiologisempi ja toisten lingvistisempi, mutta yhteiseksi tekijäksi sosiolingvistiselle ajattelutavalle Nuolijärvi katsoo olevan sen ajatuksen, että ”kieli heijastaa yhteiskuntaa”. (Nuolijärvi 2008: 13–17.)

Sosiolingvistiikan osaksi on vakiintunut Suomessa ja maailmalla kieliassenetutkimus, jonka piiriin tutkimukseni lukeutuu. Oppenheimin (1992) mukaan asenteita tutkittaessa tarkastellaan yksinkertaisimmillaan ilmaistuna ihmisten opittuja taipumuksia reagoida tiettyihin ärsykkeisiin tietyllä tavalla. Tämä perinne on nähtävissä kaikessa asennetutkimuksessa, eli myös tutkittaessa muita ilmiöitä kuin kieltä. Laajemmin asenteiden voi ajatella olevan suurimman osan ajasta horrostilassa olevia abstrakteja ominaisuuksia, jotka sitten heräävät aktiiviseksi ja johtavat mahdollisesti toimintaan, kun ihminen kohtaa erilaisia asioita. Asenteet ovat vahvassa yhteydessä ihmisen tunteisiin ja uskomuksiin asioista. Nämä tunteet ja uskomukset taas voivat johtaa ulospäin näkyvään käytökseen. (Oppenheim 1992:174–175.) Garrett (2010) selittää, että asenteen onkin mahdollista hahmottaa koostuvan kolmesta ulottuvuudesta: kognitiosta, affektiosta ja käytöksestä. On tärkeää ottaa kuitenkin huomioon, että asenteiden ei voi ennustaa johtavan aina käytökseen. Jotta asenteet johtaisivat käytökseen, täytyy ulkoisten ja sisäisten puitteiden olla sopivat. (Garrett 2010: 24–29.)

Oppenheim nostaa esiin mielenkiintoisen kritiikin asennetutkimusta kohtaan: ei ole olemassa mitään todistetta siitä, että ne keinot, joilla pyrimme tutkimaan asenteita, olisivat millään tapaa totuuden saavuttavia. Usein asenteita kuvataan kvantitatiivisin ja lineaarisin keinoin. Nämä keinot eivät kuitenkaan välttämättä sovi kuvaamaan sitä, mitä asenteet todella ovat. (Oppenheim 1992: 175.) Tutkin itsekin työssäni ihmisten asenteita negatiivinen-positiivinen-janalla. Onkin tärkeää ottaa huomioon, että tällainen tapa hahmottaa asenteita voi hyvin mahdollisesti olla riittämätön. Se ei välttämättä tavoita tutkittavan asian kaikkia tasoja tai ole kaikkein objektiivisin valinta.

Kieliassenetutkimus on siis osa sosiolingvistiikkaa, mutta sillä on yhtymäkohtia myös kansanlingvistiikan kanssa. Mielikäisen ja Palanderin (2014) mukaan kansanlingvistisessä tutkimuksessa tutkitaan sitä, mitä niin sanotut maallikot, eli kielenkäyttäjät, joilla ei ole kielitieteellistä koulutusta, sanovat kielestä ja sen ilmiöistä. Kansanlingvististä tutkimusta voisi kuvata perinteistä kieliassenetutkimusta suuremmaksi menetelmiltään ja lähestymistavaltaan. Koska maallikoiden ilmaisemissa näkemyksissä on usein kyse myös asenteista, voi kansanlingvistisen tutkimuksenkin katsoa osaltaan olevan asennetutkimusta. 1990-luvulta eteenpäin myös Suomessa on tehty murreasenteiden tutkimusta. Tätä ennen iso osa sosiolingvistisestä tutkimuksesta Suomessa on kyllä keskittynyt murteisiin, mutta ei niinkään murreasenteisiin. (Mielikäinen & Palander 2014: 12–16.) Väitöskirjassaan Johanna Vaattovaara (2009: 28–30) esittää, että perinteisen

kieliasennetutkimuksen ja kansanlingvistisen asennetutkimuksen suurin ero on, että kieliasennetutkimuksessa kysymyksen asettelu tehdään tutkijan asemasta, kun taas kansanlingvistikäsityksessä suunnataan huomio puhujien omaan kielitietoisuuteen, mutta näiden perinteiden voi nähdä olevan nykyään yhä useammin limittäisiä.

Mielikäinen ja Palander nostavat myös esiin, että maallikkojen havaintojen on todettu olevan yllättävänkin tarkkoja. Nähdään myös, että tällainen kieliasennetutkimus, jossa maallikoita haastatellaan suoraan heidän asenteistaan, voi ennustella sitä, millaista muutosta kielessä on tapahtumassa. Esimerkiksi tiettyjen kielellisten piirteiden tai varianttien arvostus voi antaa osviittaa niiden yleistymisestä. Tämä siitäkin huolimatta, että kyseiset piirteet tai variantit eivät tarkasteluhetkellä olisikaan laajalti käytössä. (Mielikäinen & Palander 2014: 12–16.)

2.2 Kiroilu

Iso suomen kielioppi kuvaa voimasanoja eli kirosanoja, sanoiksi, joiden käytöllä on tarkoitus tuoda sanottavaan asiaan affektiivinen sävy. Affektiset ilmaukset ovat sellaisia ilmauksia, jotka saavat kirjaimellisesta merkityksestä poikkeavia merkityksiä ja implikaatioita. Affektisilla ilmauksilla voidaan siis välittää erilaisia asenteita ja tunteita. Kirosanojen käytöllä voi siis nähdä olevan kyky ilmaista tunteita ja kirosanat voivat toimia niin voimistavien substantiivien kuin partikkelien tavoin. (VISK §1707, §1725.) Kiroilu kielellisenä ilmiönä on kuitenkin tätä kuvausta laajempi.

Teoksessaan *Bad Language* Andersson ja Trudgill (1990) pyrkivät määrittelemään kiroilua sen kautta, että kyseessä on kielen ilmiö, jota ei pitäisi tulkita kirjaimellisesti, jolla voidaan ilmaista vahvoja tunteita ja asenteita ja joka viittaa johonkin kulttuuriseen stigmaan tai tabuun. Kiroisanoiksi valikoituvat sanat liittyvät merkitykseltään usein johonkin seuraavista kolmesta kategoriasta: seksiin, uskontoon tai ruumiintoihimintoihin. Kulttuurista vaihtelua esiintyy sen mukaan, mitä missäkin kulttuurissa pidetään tabuna. Lisäksi, kuten teoksen nimikin kertoo, kiroilun koetaan usein olevan huonoa kieltä. (Andersson & Trudgill 1990: 53–54.) Ljungin (2010) kiroilun määritelmä on hyvin samantapainen. Hän kuitenkin lisää kiroilun olevan myös usein alisteista erilaisille sanastollisille, lauseopillisille ja fraaseihin liittyville rajoitteille. Esimerkiksi suomen kielessä tapaamme sanoa fraasin *haista vittu* aina niin, että *vittu* on nominatiivissa eikä esimerkiksi partitiivissa *vittua*. Andersson ja

Trudgillkin sivuavat tätä aiheena, mutta Ljung nostaa tämän tärkeimpiin kiroiluun liittyviin kriteereihin. (Ljung 2010: 4.)

Kiroilua voidaan käyttää moniin eri tarkoituksiin, joista yleisimpiä lienevät toisiin kohdistumattomat tunteiden ilmaukset, toisiin kohdistetut solvaukset, täytesanamainen kohteeton kiroilu ja humoristinen kiroilu. Funktioltaan täytesanamaiseksi ymmärretty kiroilu katsotaan kulttuurisesti usein merkiksi laiskuudesta. (Andersson & Trudgill 1990: 60–61.) Tämän myös omaan kyselytutkimukseeni osallistuneet nostivat moneen otteeseen esiin: täytesanamaista kiroilua tunnutaan pidettävän muuta kiroilua huonompana kielenkäyttönä. Beers Fägerstenin ja Stapletonin (2017: 4) mukaan kiroilun usein ajatellaan olevan negatiivisena pidettyjen tunteiden purkamista varten, mutta kiroilulla voidaan myös ilmaista esimerkiksi iloa tai leikkimielisyyttä.

Kiroilua tutkittaessa on otettava huomioon tutkijan oma tulkinta siitä, mikä nähdään kiroilemisena. Varsinkin jos aletaan mittaamaan esimerkiksi kiroilun yleisyyttä, voi tuloksissa olla suurtakin vaihtelua johtuen tutkijoiden eriävistä tulkinnoista. (Beers Fägersten 2012: 8.) Tässä tutkielmassa kiroilulla tarkoitan sellaista sosiaalista kielenilmiötä, jota perinteisesti on pidetty paheksuttuna, joka välittää tunteita, kertoo kulttuurisista stigmoista ja tabuista, ja jota ei tulisi tulkita kirjaimellisesti.

2.3 Valta, identiteetit, sukupuoli ja yhteiskuntaluokka

Käsitellessäni kiroiluun liittyviä kieliasteita ja asenteisiin vaikuttavia taustamuuttujia pidän tärkeänä sitoa nämä asenteet myös laajempaan yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen kontekstiin. Lukes (2005) määrittelee vallankäytön jonain sellaisena toimintana, joka ei välttämättä ole yksilökeskeistä tai tarkoituksellista. Lyhyesti määriteltynä alistava, dominoiva valta on sitä, että jokin taho käyttää valtaa toiseen tahoan niin, että saa tämän toimimaan jollain tavalla, joka on tämän intressien vastaista. Lukes myös tähdentää, että vallankäyttöä tapahtuu muissakin kuin näkyvissä konfliktitilanteissa. Valtaa käytetään myös esimerkiksi niiden hyväksi, joiden yli valtaa käytetään. Valta voi olla myös passiivista, eli siis mahdollisuus vallankäyttöön. (Lukes 2005: 12–13 & 41–44.) Lakoff (2000) yhdistelee vallan käsitettä kielen kontekstiin ja jäsentelee kielen olevan se tekijä, jonka vuoksi meille on mahdollista luoda yksilöllisyytemme ja ryhmämme. Kielen avulla myös kerrotaan, kenellä on valtaa ja kenellä ei, sekä miten eri ryhmät ja yksilöt ovat sidoksissa keskenään. (Lakoff 2000: 41.)

Pillerin (2016) mukaan vallankäytön voi ajatella olevan yhteiskunnallisissa sarron järjestelmissä sidoksissa eri valtaapitäviin ihmisryhmiin. Kun ihminen on osa valtaa pitävää ihmisryhmää, hänelle kasaantuu myös yhteiskunnallisia etuoikeuksia. Hänen saattaa esimerkiksi olla helpompi saada töitä tai hänellä on vähemmän sosiaalisia rajoitteita. Etuoikeutetussa asemassa olevat saavat näin ollen etuja, joita eivät ole ansainneet, sekä säästävät syrjinnältä. (Piller 2016: 207–208.) Johnson ja Fine (1985) ajattelevat kiroilun olevan yksi vallan ilmenemismuoto, ja näin ollen he katsovat, että kiroilu on sosiaalisesti sallitumpaa heille, joilla yhteiskunnallisesti on enemmän valtaa. (Johnson & Fine 1985: 21–23.) Kieli ja siihen liitetyt asenteet voivat siis viestiä siitä, kenellä yhteiskunnallisesti ja tilanteisesti on valtaa. Tämäkin tutkielma tulisi siis lukea sillä ajatuksella, että vallan voi ajatella kulkevan erottamattomasti yhdessä sellaisten ilmiöiden kuin kieli, luokka, sukupuoli ja identiteetti kanssa.

Seuraavaksi kuvailen sitä, miten kielen ja vallan voi nähdä nivoutuvan yhteen identiteettien kanssa. Tämän jälkeen tarkastelen lähemmin sukupuolen vaikutusta kieleen ja siihen liittyviin asenteisiin, minkä jälkeen nostan esiin aspekteja yhteiskuntaluokan yhteydestä kielenkäyttöön. Hahmottelen myös sitä, miten käsittelen yhteiskuntaluokkaa tässä tutkielmassa. Lopuksi kokoon vielä yhteen kaikki ne kontekstitekijät, joiden valossa tutkielmassani tarkastelen kiroilua.

2.3.1 Identiteetti ja kieli

Identiteetin ja kielen suhde on monimutkainen, mutta kiistaton. Edwards (2009) hahmottelee *Language and identity* -teoksessaan ihmisen persoonallisuuden piirteiden ja koko yksilöllisyyden, olevan kokoelma ihmisten yhteisesti eri ryhmissä jakamia piirteitä, kokemuksia ja asioita. Identiteetti on oman itsen jatkuvuutta, mutta myös ryhmän jatkuvuutta – jotain, joka on sidottu aikaan. (Edwards 2009: 19.) Edwardsin mukaan tällaisia identiteettiryhmiä nykypäivänä voisi nähdä muodostuvan esimerkiksi yhteiskuntaluokan, sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen, etnisen taustan tai ihonvärin mukaan. Esimerkiksi keskiluokkaiset, mustat, homot tai naiset jakavat usein jonkin yhteisen, stereotyyppisenkin, kokemuksen maailmasta ja tämä sitoo ryhmän jäseniä yhteen huolimatta siitä, että erot ryhmän sisällä voivat olla todella suuria eivätkä kaikki välttämättä koe omakseen sitä ryhmää, johon hänet ulkoapäin luokitellaan. Siinä missä aiemmin esimerkiksi oma kylä ja lähipiiri on saattanut olla ensisijaisia samaistumisen kohteita, niin 2020-luvulla eri identiteettiryhmien yhtenäisyyden rakentaminen pitkälläkin välimatkoilla on entistä helpompaa tieto- ja

viestintäteknikan edistyksen vuoksi. Erilaiset ryhmät tyypillisesti jakavat oman kielensä, joka voi koostua esimerkiksi kielistä, murteista, rekistereistä tai tyyleistä. Näillä eri kielimuodoilla merkataan ja näytetään tiettyyn ryhmään kuulumista. (Edwards 2009: 21–22.) Nämä identiteettiryhmät samalla ovat myös tekemisissä ryhmänsä ulkopuolisten ihmisten kanssa, ja heitä kohdatessaan valtahierarkiat mahdollisesti tulevat esiin esimerkiksi siinä, ketkä mukauttavat puhettaan kenen puheeseen ja keiden on sallittua rikkoa normeja ja missä tilanteissa. Jos ajatellaan, että vallan ja eri identiteettien suhde yhteiskunnassa on selvästi havaittavissa, niin tämä yhteys näkyy myös kielen käytössä ja siihen liittyvissä asenteissa.

Toisaalta identiteettiä voidaan tarkastella tällaisen pysyvän kategorian lisäksi myös tilanteisesti muuttuvana ja rakentuvana. Tältä kannalta ihmisten voi ajatella vuorovaikutustilanteissa ja erilaisissa konteksteissa asemoivan itseään suhteessa mahdollisesti läsnä oleviin ryhmäkategorioihin. Kyse on sen selvittämisestä, kuka yksilö on suhteessa muihin ja keitä muut ovat suhteessa yksilöön. (Lehtonen 2015: 57–58.) Sorjosen, Lehtosen ja Rouhikosken (2015) mukaan kielen tasolla tällainen identiteettien rakentuminen voidaan käsittää indeksisyyden kautta. Jotkin kielenpiirteet voivat merkata kuulumista sosiaaliseen tai alueelliseen ryhmään, nämä kielenpiirteet voivat kantaa erilaisia miellelyhtymiä tiettyihin ominaisuuksiin ja lopulta nämä piirteet voivat myös luoda erilaisia stereotypioita, joita voidaan käyttää performatiivisesti. (Sorjonen ym. 2015: 18–19.) Cameron (2012) tuo esiin, että tietyt ihmisryhmät eivät ainoastaan merkitse kuulumistaan ryhmään tietyillä kielellisillä valinnoilla, vaan nämä kielelliset valinnat myös rakentavat heidän identiteettiään ja nämä performoidut identiteetit vaihtelevat myös tilanteisesti (Cameron 2012: 15–16). Pysin itse kohtelevaan eri identiteettejä ja identiteettiryhmiä tässä tutkielmassa ensisijaisesti tilanteisesti rakentuvina ja muutokselle avoimina, mutta unohtamatta näiden ryhmien ja niiden jäsenyyksien yhteiskunnallisia reaali maailman vaikutuksia. Tällä tarkoitan sitä, että identiteetit ovat performatiivisesta luonteestaan huolimatta myös materiaalisia, eivätkä vain merkityksettömiä huvittelun tai tavaroiden ja ideoiden markkinoinnin välineitä.

2.3.2 Sukupuolesta ja sen vaikutuksesta kieleen

Tässä luvussa keskityn ensisijaisesti siihen, miten sukupuolta on lähestytty sosiolingvistiksessä tutkimuksessa. Läpi koko tutkielman sukupuolesta puhuessani en puhu biologisesta, vaan sosiaalisesta, sukupuolesta, ellen toisin mainitse. Kyse on siis identiteetistä ja ihmisen itse sukupuolikokemuksensa perusteella määrittelemästä sukupuolesta. Sukupuoli ei ole jotain,

mitä automaattisesti voisi toisesta ihmisestä ulkoisesti nähdä, mutta mikä usein tulee tilanteissa binäärisesti oletetuksi.

Coatesin (1993) mukaan sukupuolen perusteella jäsentyneet tiedostetut sosiaaliset ryhmät ovat historiallisesti uusi ilmiö. Naisten ryhmätietoisuus on tehnyt heräämistään vasta jonkin aikaa, ja lisäksi ryhmänä naisilla ei ole varsinaisesti saman tyyppisiä konkreettisia yhdistäviä tekijöitä kuin esimerkiksi jollain tietyllä maantieteellisellä alueella asuvalla ryhmällä. Lisäksi voidaan ajatella, että miehet voidaan yhteiskunnallisesti nähdä neutraalina normina, jolloin sukupuolen ulkoiset tekijät vaikuttavat miesten ryhmätietoisuuteen ja identiteettiin enemmän. Tällainen tekijä on esimerkiksi sosiaaliluokka. (Coates 1993: 7–12.) Coatesin (1993) mukaan sukupuolta ja kieltä voidaan lähestyä joko vallan kautta tai sukupuolten välisten erojen kautta. Ensimmäisen valossa naisten voidaan ajatella olevan sorrettu ryhmä ja miesten olevan puhetilanteissa dominoivassa asemassa ja naisten taas alistetussa. Jälkimmäisen kautta taas miesten ja naisten nähdään kuuluvan omiin alakulttuureihinsa. Valta-aspekti on ollut nähtävissä varsinkin monissa tutkimuksissa, joissa on tarkasteltu sitä, paljonko miehet ja naiset puhuvat sellaisissa tilanteissa, joissa läsnä on sekä miehiä että naisia. Tutkimukset näyttävät Coatesin mukaan osoittavan, että miehet puhuvat enemmän ja dominoivat keskustelua, kun taas naisten keskustelutyylillä on sovitteluvampi, kannattelevampi ja kohteliaampi. (Coates 1993: 12–13, 115, 139–140.) Toisaalta esimerkiksi Piippo ym. (2016:166) nostavat esiin, että kun myöhemmin on tutkittu sitä, ketkä tekevät enemmän keskeytyksiä keskustelussa, Coatesin mainitsemaa yhteyttä ei ole ollut enää havaittavissa.

Coates nostaa esiin myös loogisen ristiriidan, jota kutsuu nimellä ”The Androcentric Rule”. Tämän mieskeskeisyyden säännön mukaan niin tutkijoiden kuin maallikoidenkin voi odottaa ajattelevan, että se miten miehet käyttäytyvät kielellisesti on ihailtavaa ja toivottavaa, ja toisaalta naisia syytetään kaikista negatiivisina pidetyistä kielellisistä seikoista. (Coates 1993: 16–17.) Tämän voisi ajatella näkyvän kiroiluasenteissa niin, että kiroilu huonoksi mieltyvänä kielenkäyttönä tuomittaisiin herkemmin ja vahvemmin silloin, kun kiroilijana on nainen.

Coatesin (1993) mukaan yksi miesten ja naisten puhetta erottava tekijä on se, että jos jossain kielenpiirteessä nähdään olevan variaatiota, miehet ja naiset yleensä suosivat eri variantteja. Naisten käyttöön valikoituu useimmiten yleisesti arvostetuimpana pidetty variantti. Standardikielen ulkoiset ja ei-prestiisi asemassa olevat variantit taas näyttäisivät jäävän

työväenluokkaisille ihmisille ja miehille. Syyksi tälle Coates tarjoaa sitä, että näillä valinnoilla toisaalta pyrittäisiin pitämään yllä erillisiä sukupuoli-identiteettejä ja toisaalta, että naiset pyrkisivät säästämään sekä omiaan että muiden kasvoja standardikielen käytöllään. Toisaalta Coates kuitenkin nostaa esiin myös sen, että esimerkiksi RP-englannin (*received pronunciation*) käyttö nähdään usein merkkinä kompetenssista, älystä ja kunnianhimesta. Nämä piirteet taas usein nähdään maskuliinisena. Ristiriitaista kyllä RP:n käyttö itsessään koettiin murteiden käyttöä feminiinisempänä. Coates argumentoi, että naiset voisivat hyötyä tästä RP-englannin käytön tuomasta androgyynisyydestä. (Coates 1993: 77, 83–85.) Mielestäni argumentaatio jää kuitenkin hiukan kesken, ja itse lisäisin tähän, että koska kulttuurisesti älykkyys, kompetenssi ja kunnianhimo nähdään maskuliinisina piirteinä ja maskuliinisia piirteitä arvostetaan feminiinisiä piirteitä korkeammalle, on mahdollista, että naisilla standardikielimuotoihin tukeutumisen paine voi olla vahvempaa kuin miehille, jos naiset haluavat tulla otetuksi tosissaan. Samanlaista ongelmaa ei miesten kohdalla näyttäisi olevan, sillä sekä alemman että ylemmän yhteiskuntaluokan miehet näyttäisivät jossain määrin suosivan ei-standardi kielimuotoja (Coates 1993: 81). Liisa Tainio (2006: 221–223) esittää myös, että vaikka suomen kieltä pidetään usein hyvin sukupuolineutraalina, niin myös Suomen kontekstissa miehille ja naisille on binäärijärjestelmän mukaisesti järjestelty erilaisia tehtäviä ja etuoikeuksia. Nämä näkyvät myös kielen tasolla. Varsinkin siinä, miten kielestä puhutaan ja millaisia stereotyyppioita eri sukupuolisista kielenkäyttäjistä luodaan. Cameron (2012: 17) argumentoi, että jos identiteetit olisivat pysyviä ja luonnollisia eli ylhäältä annettuja, niin syytä näiden identiteettien vahvistamiselle kielellisin teoin ei pitäisi olla.

Mielenkiintoista näyttäisi kaiken tämän valossa olevan se, että standardikielimuoto toisaalta nähdään feminiinisena, mutta siihen liitetyt mielleyhtymät ovat hyvin maskuliinisia. Toisaalta taas työväenluokkaan ja miehiin yhdistetty kansankieli voidaan nähdä maskuliinisena. (Coates 1993: 84.) Voisiko siis olla niin, että vernakulaariin yhdistyisivät maskuliinisena pidetyt piirteet kuten voima ja rosoisuus ja standardikielimuotoihin maskuliinisena pidetyt älykkyys ja valta, mutta vain jälkimmäistä pidetään naiselle sopivana (päättellen siitä, että naiset hyötyvät standardikielimuotojen käytöstä). Ja jos kiroilu voidaan nähdä jonain voimakkaana, rosoisena ja työväenluokkaisena, niin myös kiroilu menee alueelle, joka on naisilta kiellettyä. Tässä kohtaa kuvaan tulee esimerkiksi Coatesin (1993: 83–85) mainitsema erillisten sukupuoli-identiteettien ylläpitäminen. Naisten ei anneta ilman seurauksia käydä sellaisilla symbolisilla alueilla, joiden uskotaan tekevän miehistä miehiä, kuten miestenkään ei anneta käydä niillä alueilla, jotka tekevät naisista naisia.

Edellä mainittujen asioiden valossa voidaan siis ajatella seuraavasti: on kyseenalaistettava se, onko sukupuolten välillä todella olemassa varsinaisia eroja kielenkäytössä. Tästä huolimatta on olemassa paljon kulttuurisia uskomuksia siitä, millainen kieli – ja millaiset kielenpiirteet – nähdään sopiviksi miehille tai naisille.

2.3.3 Yhteiskuntaluokka Suomessa

Alkuperäinen ajatukseni oli tarkastella kiroiluasenteita vain suhteessa kiroilijoiden ikään ja sukupuoleen. Kyselyyni vastanneet ihmiset ilmaisivat kuitenkin sellaisia näkemyksiä, joiden katson nivoutuvan nimenomaan iän tai sukupuolen sijaan yhteiskuntaluokkaan. Palaan tähän vielä analyysissäni, mutta seuraavaksi tarkastelen lyhyesti yhteiskuntaluokan käsitettä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Erolan (2010) mukaan voidaan ajatella, että 1980-luvun jälkeen diskurssi yhteiskuntaluokasta on vähentynyt, sillä ei ole ollut aiemman laista jalansijaa akateemisissa teorioissa ja yhteiskuntaluokkien on jopa väitetty kadonneen. Erola tuo myös esiin, että erilaisia tapoja yhteiskuntaluokkien erotteluihin on useita ja eri teoriapohjissa ne eroavat toisistaan siinä, mistä eri luokkien nähdään koostuvan. Identiteettinä ja samaistumiskohtana suurin osa suomalaisista pystyy sijoittamaan itsensä johonkin luokkaan, mutta kaikki eivät tee sitä samoin perustein. (Erola 2010: 27–28, 33, 39.) On saamieni vastausten valossa selvää, että myös kyselyni vastaajilla on jokin ajatus luokkaeroista ja yhteiskuntaluokista. Tästä on osoituksena esimerkiksi se, että ihmiset puhuvat *elämäkoulusta* ja *duunariudesta*. Pidän aiheellisena tässä tutkimuksessa rajata luokan käsitteen kyselyyn vastanneiden omiin huomioihin, sillä yhteiskuntaluokka ei varsinaisesti ole ensisijaisena tarkastelun kohteena. Aion siis käsitellä luokkaa sellaisena kuin kyselyyni vastanneet ihmiset tuovat yhteiskuntaluokkia ja niihin liittyviä asioita esiin.

Esimerkiksi Hjortin (2017) kiroilututkimuksessa tuli esiin, että 46.1 % ihmisistä uskoi, että mitä kouluttamattomampi ihminen on, sitä enemmän hän kiroilee. 39.3 % taas ajatteli, ettei koulutuksella ole yhteyttä kiroiluun, mutta lähes kukaan ei uskonut kiroilun lisääntyvän koulutuksen myötä. (Hjort 2017: 243–244.) Vaikka näkemykset koulutuksen ja kiroilun korrelaatiosta erosivat, kertoo nähdäkseni paljon se, että kiroilua ei kuitenkaan suoraan yhdistetty korkeampaan kouluttautuneisuuteen. Tämä näyttäisi olevan oletettavaa myös aiemmin mainittujen Coatesin (1993: 84) esiin tuomien miellelyhtymien valossa: työväenluokkaisena pidettyä puhetta pidetään maskuliinisena. Jos kiroilukin nähdään

maskuliinisena, sujahtavat nämä oletettavasti hyvin yhteen. Toki asia varmasti käytännössä on paljon monimutkaisempi ja monisyisempi.

2.3.4 Yhteenveto

Olen edellä kartoittanut sitä laajempaa kontekstia, jossa tarkastelen kiroiluun liittyviä kieliaseiteita. Vaikka en varsinaisesti analyysissäni käsittele valtasuhteita, ovat ne relevantteja kokonaiskuvan kannalta. Kaikki tässä alaluvussa käsitellyt ilmiöt vaikuttavat eri tavoin niin ihmisten puheeseen kuin kieliaseiteisiin: siihen, millaista kieltä keneltäkin odotetaan tai hyväksytään, keneltä jotkin kielelliset vapaudet viedään ja kenelle ne myönnetään. Millaisia stereotyyppioita tietyt kielimuodot herättävät kuulijan ajattelemaan ja miten nämä vaikuttavat kuulijan asennoitumiseen puhujaa kohtaan. Olisi mielestäni turhaa pyrkiä tutkimaan ihmisten kieliaseiteita perehtymättä lainkaan siihen kontekstiin, jossa nämä asenteet syntyvät ja millaiset uskomukset niitä mahdollisesti pitävät yllä tai mikä monien asenteidemme historiallinen puoli on. Pidän tämän valta-aspektin esiin nostamista tärkeänä, sillä haluan painottaa, että kieliaseiteet eivät synny tai ole olemassa tyhjiössä.

Kieliaseiteet eivät myöskään ole täysin harmittomia ja niillä on oikean elämän vaikutuksia oikeille ihmisille. Haluan painottaa, että vaikka tässä tutkimuksessa kielen ulkoisista muuttujista varsinkin sukupuoli ja ikä saavat vahvan aseman, niin myös muut tekijät voivat luonnollisissa puhetilanteissa vaikuttaa siihen, miten kiroiluun suhtaudutaan. Tällaisia tekijöitä voisivat olla esimerkiksi etninen tausta tai vammaisuus. Koskiranta (2019: 16) nostaa esiin pro gradu -tutkielmassaan, että valkoisuuden huomiotta jättäminen johtaa helposti tilanteeseen, jossa uskotaan yhteiskunnallisten sukupuoleen liittyvien kamppailujen olevan samanlaisia kaikille ihmisille ihonväristä ja etnisestä taustasta riippumatta, vaikka näin ei ole.

Koska tutkimuksessani todennäköisesti suurin osa vastaajista on kuvitellut ääninauhoilla puhuvat henkilöt valkoisiksi, liittyvät heidän kieliaseiteensäkin siis juuri siihen, miten he asennoituvat valkoisten ihmisten kiroiluun. En tietenkään voi jälkikäteen päästä arvioimaan ihmisten ajatuksia, mutta voinee olla mahdollista, että kun ihmiset eivät tuoneet esiin ihonväriin tai etniseen taustaan liittyviä oletuksiaan, toimivat he valkoisuusnormin varassa. Itseasiassa vain yksi vastaajista nosti esiin, että kuvittelevansa ääninauhoilla puhuvat henkilöt valkoisiksi suomalaisiksi. Valkoisuuden voi ajatella länsimaissa ja Suomessa olevan häivytettyä ja ääneen lausumatonta (Koskiranta 2019: 13). Ihonvärin vaikutuksesta kiroiluun Beers Fägersten (2012) mainitsee, että valkoiset kiroilivat useammassa konteksteissa kuin muut tutkittavat. Valkoisilla näyttäisi siis olevan enemmän tilaa käyttää kiroisanoja myös niissä

tilanteissa, joissa voisi odottaa formaalia puhetta. Tällaista etuoikeutta ei rodullistetuille ihmisille tarjota. Varsinkin mustaihoisilla kiroilun paikkana oli pääosin oma sisäryhmä. (Beers Fägersten 2012: 47–53).

2.4 Aiempi kiroilututkimus Suomessa ja ulkomailla

Tarkoitukseni ei ole lähestyä kiroilua niin, että pyrkisin selvittämään, ketkä todellisuudessa kiroilevat ja kuinka paljon, vaan sitä, millaisia asenteita ihmisillä on eri ikäisten ja sukupuolisten ihmisten kiroilua kohtaan ja kiroilua kohtaan yleisesti. Sekä ylempänä mainitsemani kielen ja sukupuolen yhteyden että aiempien kiroiluun keskittyvien tutkimusten valossa voisi odottaa ihmisten asennoituvan eri tavalla kiroilijaan riippuen siitä, onko tämä nainen vai mies. Kerron seuraavaksi lyhyesti tätä hypoteesia tukevista tutkimuksista ja esittelen kiroilututkimusta maailmalta ja Suomesta.

Oletusarvoista on, että kiroilu olisi kielenpiirre, joka nähdään varsinkin nuorten, aikuisten, miesten ja alempiin sosiaaliluokkiin kuuluvien puheeseen kuuluvana, kuten Koposen pro gradu -tutkielmassa tulee esille. (Koponen 2020: 36–60). Voisi olla mielekästä tutkia tarkemminkin sitä, kuinka rekisteriytynyttä kiroilu on. Rekisteriytymisellä tarkoitetaan sellaista kehityskulkua, jossa jokin kielenpiirre alkaa saada sosiaalisia indeksisiä, viittaavia, merkityksiä silloin kun se esiintyy toistuvasti tietyn ihmisryhmän kielenkäytössä (Lehtonen 2015: 294–295). Varmasti lähes kaikki ihmiset kiroilevat välillä. Tästä huolimatta varsinkin ei-affektiivinen ja ”täytesanamainen” kiroilu kielenpiirteenä on mahdollisesti juuri alempiin sosiaaliluokkiin kuuluvien miesten ja nuorten käyttöön rekisteriytynyt piirre.

Oletukseni on, että jos kiroilu nähdään negatiivisessa valossa, kielivirheenä, ja juuri alemman luokan puheeseen kuuluvana piirteenä, saatetaan kiroilua pitää leimaavana ja huonona juuri sen oletetun käyttäjäryhmän perusteella. Garrettin (2010) mukaan näin on tutkittu olevan esimerkiksi englannin kielen kielioppivirheiden kohdalla. Olennainen osa kieliaseiteita onkin kielen piirteiden stereotyyppinen yhdistäminen johonkin ihmisryhmään. Jokin ilmaisutapa nähdään esimerkiksi alemman luokan kielen piirteenä tai vaikkapa maahanmuuttajien kielen piirteenä. Ne standardikielestä poikkeavat ilmaisutavat tai kielen piirteet, jotka yhdistetään yhteiskunnassa heikommassa asemassa oleviin, tuomitaan usein kieliaseiteiden tasolla vahvimmin. (Garrett 2010: 8–10.) Kiroilun kohdalla voi olla, että tämä linkittyy varsinkin siihen, missä kiroillaan. Koska kiroilua pidetään tietyissä tilanteissa ja tiettyjen henkilöiden tekemänä todennäköisesti hyväksyttävämpänä, on mahdollista, että

kiroilun tuomittavuus sitoutuu juuri tilannetajuun ja kontekstiin. Jos ihminen tekee normia rikkovia kielellisiä valintoja, tästä voidaan tehdä mahdollisesti oletuksia yhteiskuntaluokasta, ja toisin päin, eli tietyiltä ihmisryhmiltä voidaan olettaa näitä ”virheitä”. Tämä kaikki on olennaista myös tutkimukseni kannalta, sillä kyselylomakkeeseeni vastanneista ihmisistä monet tuovat esiin toisaalta sitä, keille kiroilun nähdään kielenpiirteenä sopivan, mutta myös sitä, onko kyseessä hyväksytty vai paheksuttu asia.

Coates (1993) kuvailee alatyylisyyden (*vulgarity*) syntyneen samalla, kun kohteliaisuusperinnettä on rakennettu keskiajalla. Todennäköisesti kielellisiä tabuja on tätäkin ennen ollut, mutta juuri keskiajalla nämä tabut vahvistuivat, ja tuomittavaksi tuli niiden käyttö naisten toimesta sekä naisten seurassa miesten toimesta. Naiset nostettiin jalustalle, jossa moista käytöstä ei pidetty kohteliaana. (Coates 1993: 21–22.) Ajattelisin, että nykypäivän vastine keskiaikaiselle sukupuolittuneelle käytösetiketille voisi olla Cameronin esiin nostama ilmiö, jossa naisille markkinoidaan erilaisia kurseja ja materiaaleja, joiden tarkoituksena on ”tehdä naisista vallakkaampia ja vaikuttavampia kommunikoijia” (Cameron 2012: 167–168). Ajatus siitä, että kiroileminen on naisille miehiä epäsoveliaampaa, näyttäisi siis olevan vuosisatoja vanha perinne länsimaisissa kulttuureissa. Coates huomauttaa myös, että myöhempi lingvistinen tutkimuskin on pyrkinyt esimerkiksi esittämään ilman empiiristä tutkimusta naisten käyttävän enemmän kiertoilmauksellisia kiro sanoja rankan alatyylisen kiro sanojen sijaan. Tällaisten väitteiden kohdalla on tärkeää miettiä, onko kyseessä todella sukupuolten välinen ero, joka toteutuu reaali maailmassa, vai pyritäänkö vain kuvailemaan sitä, miten naisten sosiaalisesti odotetaan toimivan. (Coates 1993: 22–23.) Huomionarvoista on, että varsinkin nuorten naisten voi nähdä olevan sellainen ryhmä, jolle asetetaan voimakkaitakin odotuksia (Vaattovaara & Halonen 2015: 73). Ylipäänsä naisille suunnattujen kielellisten ohjeistusten, sääntöjen ja rajoitusyritysten voi nähdä olevan osa laajempaa kuvaa ja diskurssia, jossa kaikkia naisten elämän osa-alueita pyritään kontrolloimaan ja muuttamaan tietynlaisia odotuksia vastaaviksi (Cameron 2012: 172–173). Lisäksi esimerkiksi kulttuurinen stereotypia siitä, että miehet kiroilisivat naisia enemmän, lienee todistettu tutkimuksin, mutta ei välttämättä sitä, että tälle stereotyypille todella olisi pohjaa (Coates 1993: 127). Myös Tainio (2006: 221) tuo esiin, että sukupuolten välisiä eroja kielenkäytössä ei ollut hänen omassa, puolisoiden välistä puhetta tutkineessa, tutkimusaineistossaan löydettävissä, vaan erot lienevät asenteissa ja siinä, miten eri sukupuolta edustavia ihmisiä arvioidaan.

Perinteisesti kiroilututkimus on metodisesti ollut kyselylomakkeisiin perustuvaa. Tästä poikkeuksena kuitenkin esimerkiksi Beers Fägersten (2012) on tutkinut kiroilua

ensisijaisesti spontaania puhetta tarkkailemalla yliopistokampuksella. Tutkimuksessa tuli esiin esimerkiksi, että miehet ja naiset näyttäisivät kiroilevan eniten, kun paikalla on vain oman sukupuolen edustajia, mutta varsinkin naiset näyttäisivät kiroilevan suurimmaksi osin keskenään. Tämä on myös aiempien tutkimusten tukemaa. (Beers Fägersten 2012: 45; ryhmän sisäisestä kiroilusta myös Johnson & Fine 1985: 21.) Naisten on myös raportoitu käyttävän lievempiä kirosanoja kuin miesten. Tähän Beers Fägersten ehdottaa selitykseksi sitä, että naisten on myös todettu arvioivan yksittäisiä kirosanoja loukkaavammiksi kuin miesten. Toisaalta miesten on havaittu vähentävän kiroilua, kun läsnä on myös naisia. (Beers Fägersten 2012: 13.)

Gauthier ja Guille (2017) tutkivat Twitter-käyttäjien kiroilun sukupuolittuneisuutta ja ikäsidonaisuutta, ja saivat selville, että miehet käyttivät rankimpina pidettyjä kirosanoja naisia enemmän ja myös useammassa konteksteissa, mutta toisaalta ylipäänsä kirosanojen käytössä ei ollut suuria sukupuolittuneita eroja. Tosin sukupuolen selvittämiseksi he käyttivät ihmisten nimiä ja niiden sukupuolittuneisuutta, minkä voi nähdä olevan jokseenkin epäeettinen ja epäeksakti toimintatapa. Esimerkiksi kaikilla muunsukupuolisilla ei ole sukupuolineutraaleja nimiä, ja toisaalta ei voi olettaa, että kaikki transsukupuoliset olisivat vaihtaneet, tai vaihtamassa, nimeään. (Gauthier & Guille 2017: 142, 154–155.)

Kieliasenteiden näkökulmasta kiroilua on tutkinut Suomen kontekstissa esimerkiksi Minna Hjort. Hjortin (2015; 2017) 2014 tekemässä laajassa kyselytutkimuksessa selvisi esimerkiksi, että vastaajat olivat lähes yksimielisiä siitä, että eivät kiroilisi lasten kuullen. Lisäksi lapsen kiroilun kontrollointia selitettiin monin tavoin, esimerkiksi lapsen sosiaalistumisella, mutta monissa vastauksissa vastaajat myös nostivat esiin, että kiroilulle on omat aikansa ja paikkansa. Kyselyn kautta selvitettiin myös esimerkiksi sitä, kuinka usein vastaajat kokevat kiroilevansa ja mitä he ajattelevat kiroilusta. Puolet vastaajista vastasi kirosanojen olevan välttämättömyys, mutta niitä tulisi käyttää harkiten. Selvisi myös, että mitä vanhempi vastaaja oli, sitä varmemmin hän oli sitä mieltä, että kiroilu on lisääntynyt viimeisen 25 vuoden aikana. Teinien, kouluttamattomien ja miesten koettiin kiroilevan muita enemmän, tosin vain miehet uskoivat näin miehistä. Hjortin aineistosta ei ollut löytynyt kuin muutamia tapauksia, joissa sukupuoleen liittyvistä kiroilunormeista olisi kerrottu suoraan. (Hjort 2015: 109, 113–115; Hjort 2017: 237–240, 254–255.) Hjortin tutkimuksessa kysymykset olivat pääosin suljettuja kysymyksiä ja annetut vaihtoehdot mahdollisesti ohjasivat vastaajien

ajattelua, mutta pääosin Hjortin tutkimuksen voi ajatella antavan omalle tutkimukselleni hyvän vertailukohdan.

Suomessa kiroilua on tutkittu varsinkin pro gradu -töiden muodossa. Esimerkiksi Jokelainen (2019) on tutkinut tutkielmassaan, mitä kiro sanat nuorten mielestä tarkoittavat merkityksiltään ja Riihonen (2019) sota-ajan kirjeissä esiintyvää kiroilua. Koponen (2020) taas on tutkinut nuorten kiroiluasenteita, sekä heidän käsityksiään kiro sananastosta. Suomisen (2015) tutkielman aiheena olivat nuorten käsitykset yhdestä seksityöntekijöihin viittaavasta haukkumanastasta. Vaikka kiroilututkimuksen Suomessa ja maailmalla voi ajatella olevan vielä vähäistä verrattuna siihen, kuinka yleinen kielen ilmiö kiroilu on, niin esimerkiksi pro gradu -tutkielmia kiroilusta on tehty suhteellisen runsaasti.

3 Aineisto ja menetelmät

Avaan seuraavaksi ensin aineistonkeruuprosessiani, käyttämiäni menetelmiä sekä sitä, millä perusteiden olen aineistoani rajannut. Tämän jälkeen sukellan syvemmälle itse aineistoon, esittelen kyselyyni vastanneiden henkilöiden taustamuuttujat ja kuvaan aineistoni rakentumista tarkemmin.

3.1 Aineiston keruu, rajaus ja menetelmät

Lähtökohtanani oli, että halusin päästä käsiksi ihmisten piileviin asenteisiin kiroilua kohtaan, ja nähdä, ovatko nämä asenteet sukupuolittuneita tai kiroilijan iästä riippuvia. Tämän saavuttaakseni valikoitui aineistonkeruutavaksi kyselylomaketutkimus, jossa vastaajat pääsevät kuulemaan eritaustaisten ihmisten kiroilua ja sen jälkeen arvioimaan sitä, millaisia mielikuvia ja asenteita heillä heräsi kuulemistaan äänitteistä. Huomioon otettavaa tämäntyypistä tutkimusta tehdessä on, että koska ihmiset asennoituvat moniin eri kielen sisäisiin ja ulkoisiin asioihin, on vaikeaa eritellä, mihin ihmiset oikeastaan kohdistavat huomionsa äänitteitä kuunnellessaan iän, sukupuolen ja kiroilun lisäksi, elleivät he sitä itse kerro. Ihmisillä on asenteita myös esimerkiksi puhenopeutta, äänitteitä ja yksittäisiä sanoja kohtaan. (Garrett 2010: 2–7, 90–91.)

Aineistonkeruun metodini lukeutuu pääosin kieliäsenne tutkimuksessa epäsuorien mittaustapojen perinteeseen, mutta käytin myös suorita tapoja. Epäsuorissa mittaustavoissa on kyse metodeista, joilla koitetaan jopa harhaan johtamalla saada ihmisten piileviä asenteita esiin. Suorilla menetelmillä taas pyydetään tutkittavaa kertomaan suoraan asenteistaan. (Garrett 2010: 37–42.) Pääosa aineistostani tulee verbal guise test -tyyppisestä asetelmasta, eli asetelmasta, jossa eri ihmiset lukevat ääneen saman tekstipätkän ja tämä tekstipätkä kuuntelutetaan kyselyyn vastaaville. Matched guise tekniikassa taas kaikki ääninauhat olisivat olleet saman henkilön puhumia. Valitsin verbal guise testin, sillä matched guise test ei olisi toiminut tutkimusasetelmassani. Tarkoitukseni kun ei ollut minimoida nauhalla puhuvan ihmisen iän ja sukupuolen kuulumista vaan päinvastoin.

Mielenkiintoista olisi ollut tehdä neljä eri kyselylomaketta, joista jokaisessa olisi ollut vain yksi ääninauha, sillä tällä tavalla olisi saatu vältettyä se, että vastaajat mahdollisesti suhtautuvat eri tavalla ensin kuulemaansa ääninauhaan ja sitä edeltäviin nauhoihin, sillä ensimmäisen nauhan jäljessä tulevien nauhojen kohdalla vastaajille on jo muodostunut jokin oletus siitä, miten kysely etenee. Varsinkin kolmannen äänitteiden kohdalla kaikille on varmasti ollut jo selvää, että jokaisella äänitteellä tullaan sanomaan samat asiat. Valitettavasti ajankäytöllisistä ja teknisistä syistä neljän erilaisen lomakkeen toteuttaminen ei ollut mahdollista. Neljän lomakkeen levittäminen olisi ollut tutkielman laajuuteen verrattuna kohtuuttoman työlästä, eikä sellaista kyselylomake pohjaa löytynyt, jossa olisi voinut määrittää tietyt kysymykset vaihtelevaan järjestykseen satunnaisesti.

Hyvänä puolena ääninauhoihin perustuvissa kyselytyyppisissä epäsuorissa tutkimuksissa on se, että niitä on käytetty niin paljon, että tutkimusten välinen vertailtavuus on korkea. Lisäksi niillä on mahdollisesti helpompi saada esiin ihmisten tiedostamattomiakin asenteita. Toisaalta vaarana on, että kun ihmiset osaavat jo odottaa, että seuraavallakin nauhalla sanotaan samat asiat, hän alkaa ylikeskittyä sanottavan sisällön ulkopuolisiin asioihin, kuten esimerkiksi tutkittavaan kielenilmiöön. (Garrett 2010: 57.) Olen hiukan skeptinen sitä kohtaan, että tällaista pelkoa olisi tutkittaessa kiroilua, sillä se on useimmille erittäin helposti huomattava ja tunteita herättävä tutkimuskohde. Näin ollen voisi olettaa, että kiroilu herättää vahvasti ihmisten huomion jo ensimmäistä ääninauhaa kuunnellessa ja tavallaan vie huomion kiroiluun joka tapauksessa.

Kyselylomakkeellani oli siis neljä ääninauhaa (ks. linkit ääninauhoihin liitteessä 8), joista jokaisella puhui eri ihminen. Kaikille neljälle puhujalle oli sama ohjeistus: lukea

mahdollisimman selvästi ja välttää liiallista aggressiivisuutta tai tunteellisuutta. Luettavana oli seuraava teksti:

”Ajattele, että mä sain vihdoinkin mentyä sinne helvetin pankkiin, enkä saanutkaan avattua sitä tiliä. Se asiakaspalvelija kysyi multa henkilöllisyystodistusta, ja enhän mä ollut vittu muistanu sitä ottaa mukaan. Kävi siis vähän silleen paskasti tän jutun kanssa, mutta muistanpahan ens kerralla ottaa mukaan sit!”

Kirjoitin muutamia vastaavanlaisia tekstejä etukäteen ja tämä yllä oleva valikoitui lopulta käyttöön. Ajattelin sen olevan sopivan mittainen yhdeksi puheenvuoroksi ja kuvailevan tarpeeksi arkipäiväistä tilannetta, ettei tekstin tarinallinen sisältö veisi kaikkea huomiota. Pidin tärkeänä, että kaikenlaisia kiro sanoja mainitaan, joten kiro sanoiksi valikoituivat: *helvetti* (uskonnollinen), *vittu* (seksuaalinen) ja *paska* (eritteet), jotka ovat myös nuorten keskuudessa yleisimmin käytettyjä kiro sanoja (ks. Koponen 2020: 73–76). Jotta pystyisin tutkimaan sitä, miten kiroilijan sukupuoli tai ikä vaikuttavat kuulijan asenteisiin, valikoitui nauhoille puhumaan yksi alle 30-vuotias nainen, yksi alle 30-vuotias mies, yksi yli 60-vuotias mies ja yksi yli 60-vuotias nainen. Jatkossa viitataan heihin nuorena naisena, vanhana naisena, nuorena miehenä ja vanhana miehenä. Olisi ollut mahdotonta löytää hyödynnettäväksi neljää samanlaista ja samat asiat sisältävää luonnollista puhetilannetta, joten käsikirjoitettu monologi tuntui parhaalta ratkaisulta. Tällä tavoin eri kielensisäisten ja -ulkoisten muuttajien kontrolloiminen on helpompaa.

Kyselylomakkeeni alussa kerroin tutkivani ihmisten kieliasenteita, mutta en kertonut tarkemmin tutkimuksestani. Kerroin arvioidun vastaamisajan, joka oli 30 minuuttia, sekä kerroin, että vaatimuksina osallistumiseen on sujuva suomen kielen osaaminen ja se, että asuu vakituisesti Suomessa. Tutkimuseettisistä syistä kerroin, että osallistumalla kyselyyn antaa luvan käyttää aineistoa sekä tutkimuksessani että mahdollisissa tulevaisuuden tutkimuksissa. Lisäksi huomautin, että mitään sellaisia tietoja ei kerätä tai julkaista, joista osallistujat olisi mahdollista tunnistaa, eli tein siis selväksi, että osallistuminen on anonyymiä. Ohjeistin myös, että kyselyn voi keskeyttää halutessaan missä vaiheessa tahansa. Pidin tärkeänä tästä huomauttamista, sillä esimerkiksi traumataustaiselle ihmiselle kiroilemisen kuuleminen voi olla traumareaktioita laukaisevaa, enkä missään nimessä halunnut kenenkään koittavan sinnitellä henkisen jaksamisensa kustannuksella vastailemassa kyselyyn. Kuvat kyselylomakkeesta löytyvät tutkielman lopusta (ks. Liitteet 1–7). Mahdollisten kysymysten varalta ilmoitin lomakkeella myös nimeni ja sähköpostiosoitteen, josta minut tavoittaa. Kyselylomakkeen pohjaa valitessani päädyin kyselynetti.com -sivuston valmiisiin

kyselypohjiin, sillä tietoturvan varmistaminen itse tehdyssä lomakkeessa olisi ollut paljon haastavampaa.

Kyselyn alussa kartoitin vastaajien taustamuuttujia. Kysyin vastaajilta heidän ikänsä, sukupuolensa, asuinpaikkakunnan, korkeimman suoritettun koulutusasteen sekä vanhemman tai vanhempien korkeimman suoritettun koulutusasteen. Kaikki kysymyksistä olivat avokenttiä, joihin vastauksen sai kirjoittaa itse. Kerroin myös, että kyselyssä voi edetä vain eteenpäin, joten olisi tärkeää kiinnittää huomiota kaikkiin kysymyksiin ja kohtiin ennen eteenpäin siirtymistä. Valikoin kyselylomaketyypin, jolla pääsee siirtymään vain eteenpäin, jotta vastaajat vastaisivat mahdollisimman intuitiivisesti kysymyksiin, eivätkä esimerkiksi palaisi muuttamaan vastauksiaan jälkikäteen.

Kyselylomakkeelleni valitsin yhdeksi kysymystyypiksi semanttisten erojen valinnan (myös Osgoodin asteikko tai semanttinen differentiaali), eli kysymystyypin, jossa vastaajat valitsevat kahden sanan väliltä, kumpi sana kuvaa paremmin heidän asenteitaan asiaa kohtaan. Näiden sanojen on mieluusti oltava mahdollisimman tarkasti toistensa äärimmäiset vastakohdat. (Oppenheim 1992: 236.) Tällaisia voivat esimerkiksi olla ystävällinen – epäystävällinen tai kaunis – ruma. Kyselyyn osallistujat kuuntelivat neljä eri ääninauhaa YouTubesta ja jokaisen jälkeen valitsivat kuuden tällaisen sanaparin väliltä omasta mielestään sopivimmat. Semanttisen eron valintaa voidaan pitää epäsuorissa lähestymistavoissa parempana vaihtoehtona kuin väitelauseita, sillä niihin on nopeampi vastata ja näin piileviin asenteisiin on mahdollista päästä paremmin käsiksi. (Garrett 2010: 55–56; Oppenheim 1992: 212–213.) Ihmisillä on myös taipumuksena vältellä vastaamasta vahvan negatiivisesti tai positiivisesti kysymyksiin (Oppenheim 1992: 232–233). Välttääkseni neutraalit keskivaiheen vastaukset oli kysymyksissä olevaa vedintä mahdotonta laittaa keskikohtaan. Skaala oli siis asetettu kuusiportaiseksi. Seuraavissa luvuissa viitataan näihin portaisiin seuraavasti: vahva negatiivinen, keskinegatiivinen, lievä negatiivinen, lievä positiivinen, keskiposiitivinen ja vahva positiivinen.

On tärkeää ottaa huomioon, että mitkään sanaparien sanat ja ominaisuudet eivät objektiivisesti ole negatiivisia tai positiivisia, vaan ne saavat positiiviset ja negatiiviset arvotuksensa siitä yhteiskunnallisesta kontekstista, jossa elämme, sekä sen kautta, miten itse olen tutkijan roolissa näitä arvotuksia tulkinnut. Joku muu voisi olla eri mieltä siitä, kumpi puoli sanaparia on ollut negatiivinen ja kumpi positiivinen, ja tämä tulkinta voi olla myös tilannesidonnainen. Sanapareissa on esimerkiksi valittuina sellaisetkin sanat kuin laiskuus ja

ahkeruus, vaikka itse asiassa useimmat psykologian asiantuntijat eivät nykypäivänä tunnusta sellaisen ilmiön kuin laiskuus, olemassaoloa. Laiskuuden voisikin ajatella olevan sosiaalinen konstruktio. Laiskuuden sijaan psykologiassa voidaan puhua esimerkiksi aikaansaamattomuudesta, joka on tila, jossa ihmisellä ei ole motivaatiota toimia, ja jolle voi löytää monia syitä (Inkinen, Mikkonen, Heikkilä, Tukiainen & Lindblom-Yläne 2012). Silti koen, että laiskuus on relevantti termi tutkimuksessani, sillä yhteiskunnallisesti käytämme laiskuus termiä tiuhaankin ja olemme antaneet sille negatiivisen arvon. Laiskuutta ei siis ole oikeastaan ilmiönä olemassa, mutta voimme silti tulkita sitä olevan ihmisissä.

Ennen semanttisten erojen valinnan osa-aluetta ja aina jokaisen ääninauhan kuuntelun jälkeen osallistujat vastasivat avokenttäiseen kysymykseen, jossa heidän tuli nopeasti kuvailla ääninauhalla kuultua henkilöä. Halusin lisätä tällaisen kohdan kyselylomakkeeseen, sillä pelkillä sanapareilla kerätyt asenteet voivat jäädä kovin suppeiksi ja jättää ulkopuolelle tärkeitäkin asenteita ja ajatuksia, joita ihmisillä herää, mutta joita ei sanaparein tutkija välttämättä osaa kysyä. Lisäksi tulee ottaa huomioon, että valitessa sitä, mitä sanapareja päädytään kyselyssä käyttämään, olisi hyvä tehdä alustavia tutkimuksia siitä, mitkä sanat ovat sopivimpia kyselyyn tai käyttää jo aiemmin tutkimuksissa käytettyjä sanapareja (Garrett 2010: 56). Hyppäsin tämän vaiheen yli aikataulusyistä, mutta sanapareja mietittiin yhdessä seminaariryhmässä ja ohjaajan kanssa, ja koska tiedostin, että valitsemillani sanapareilla en välttämättä saavuta kaikkia niitä tasoja, joita äänitteiden kuuleminen ihmisten asenteissa herättää, lisäsin ensimmäisen avokysymyksen, johon vastaajat pystyivät kertomaan mielikuvistaan suoraan. Kyselyn sanapareiksi valikoituivat lopulta seuraavat: miellyttävä – epämiellyttävä, ystävällinen – röyhkeä, ahkera – laiska, ystävällinen – epäystävällinen, kouluttautunut – kouluttautumaton ja viehättävä – vastenmielinen. Näistä sanapareista ensimmäisten olen tulkinnut olevan kulttuurisesti positiivisina pidettyjä piirteitä ja jälkimmäisten suhteessa niihin negatiivisia.

Lomakkeeni loppupuoli edusti suoraa lähestymistapaa, sillä kysyin kysyin osallistujilta avoimilla kysymyksillä, miten he suhtautuvat kiroiluun yleisesti ottaen, kuinka paljon he itse kiroilevat, onko heidän mielestään olemassa tilanteita, joissa on hyväksyttävämpää kiroilla, kuin toisissa, ja onko mahdollisesti tiettyjen ihmisryhmien kiroilu hyväksyttävämpää kuin toisten. Suorissa lähestymistavoissa on yleistä, että asenteista kysytään suoraan ja saadusta kvalitatiivisesta aineistosta pyritään erottamaan kvantitatiivista dataa luokittelemalla asenteita (Garrett 2010: 159–162). Näin toimin itsekin monen kysymyksen kanssa. Valitettavasti en kuitenkaan tähän tutkielmaan saanut mahtumaan analyysiä suoriin

menetelmin saaduista vastauksista. Hyödynnän kuitenkin kysymystä yleisimmistä kirosenteistä vertaamalla siihen saamani vastauksia ensimmäisessä analyysiluvussani. Analyysilukujeni tarkastelun kohteena ovat siis kysymykset, jotka löytyvät liitteistä 3, 4, 5 ja 7.

Olen tuonut aineistoni kyselynet.com –sivustolta Excel -tiedostona. Tiedostossa olen merkannut eri värein kaikki ihmisten eri taustamuuttujat sekä heidän antamansa vastaukset riippuen kysymyksestä joko positiiviseksi, negatiiviseksi, neutraaleiksi ja epäselviksi tai positiiviseksi tai negatiiviseksi kuusi portaisella asteikolla. Tavoitteenani on analysoida keräämäni aineistoa niin kvantitatiivisella kuin kvalitatiivisellakin metodilla, mutta kvantitatiivinen ote on selvästi hallitsevampi, sillä aineisto osoittautui niin laajaksi, että käsittelyn rajaus oli välttämätöntä.

Tuon esiin kvantitatiivisesti sitä, kuinka positiivisia tai negatiivisia ihmisten asenteet ovat laajemmin, ja havainnollistan näitä asenteita kvalitatiivisten esimerkkien kautta. Myös käsitellessäni harvinaisempia vastauksia avokysymyksiin, nostan näitä vastauksia tarkempaan tarkasteluun. Lähes kaikkien kyselylomakkeen kohtien vastaukset on joko luokiteltu vastausten yhteisten piirteiden mukaan omiin kategorioihinsa tai jonkinlaisessa positiivinen-negatiivinen-akselilla. Tämä helpottaa analyysiä, sillä vastauksia voidaan analysoida helposti esimerkiksi tarkastelemalla jotain tiettyä taustamuuttujaa ja tekemällä erilaisia taulukoita, joista on helppoa nähdä esimerkiksi, kuinka monen vastaajan näkemykset ovat olleet positiivisia ja kuinka monen negatiivisia. Tässä on kuitenkin otettava myös huomioon, että tulkinnat vastausten positiivisuudesta, negatiivisuudesta tai neutraaliuudesta ovat minun tekemiäni, eivätkä vastaajat välttämättä ole tarkoittaneet vastauksiaan, kuten minä ne olen tulkinnut. Tässä kohdassa tutkimusta on siis olemassa virhepäätelmien vaara, ja siksi en näitä kohtia analyysistä pidä tärkeimmässä asemassa, elleivät vastaukset mukaile myös semanttisten parien valintojen vastauksia.

Kuten Lappalainenkin (2001) mainitsee, taustamuuttujat ovat aina jossain määrin yhteen kietoutuneita ja keskenään vaikutuksessa, vaikka niitä käsiteltäisiinkin erikseen (Lappalainen 2001: 92). Todellisuudessa siis erilaiset identiteetit ja valta-asetat yhdistettynä tuottavat omanlaisensa kokemukset maailmasta, ja esimerkiksi syrjinnästä, joten esimerkiksi kaikkien naisten, kaikkien miesten tai kaikkien koulutettujen yhteen niputtaminen ei välttämättä ole kovinkaan hedelmällistä, jollei muitakin heidän elämiinsä vaikuttavia tekijöitä oteta huomioon. Toisaalta kaikkien ihmisten kaikkien intersektioiden huomioon ottaminen tekee

tutkimuksesta kuin tutkimuksesta työlästä, mutta ei mahdotonta. Koitan tasapainotella näiden kahden asian kanssa parhaani mukaan. On myös otettava huomioon, että jo kyselylomakkeeseen tekemäni valinnat rajasivat tiettyjä ihmisiä ulos vastaajista ja toisaalta valintani käyttää ääninauhoja videon sijaan todennäköisesti vaikuttaa vastaajien oletuksiin siitä, miltä äänitteillä puhuvat ihmiset näyttävät. Palaan tähän aiheeseen vielä viimeisessä kuudennessa luvussa.

Pidän myös tärkeänä nostaa esiin, että tutkimuseettisesti tarkasteltuna tutkimukseni saattaa mahdollisesti olla binääriajattelua vahvistavaa, sillä tarkastelun kohteena ovat vain nais- ja mieskiroilijat, ja toisaalta kyselyyn vastanneiden kontolle on jätetty kuulemiensa kiroilijoiden sukupuolten oletaminen. Päädyin kuitenkin olla kirjaamatta kiroilijoiden iäkiä tai sukupuolia äänitteen yhteyteen, jotta annetut taustatiedot eivät olisi vaikuttaneet siihen, miten vastaajat arvioivat kiroilijoita ja jotta tutkimusasetelmani ei paljastuisi täysin etukäteen. Toivon mukaan jatkossa samankaltaisia tutkimuksia tehtäisiin myös niin, että tutkimusasetelma olisi vähemmän binäärinen.

3.2 Aineiston esittely

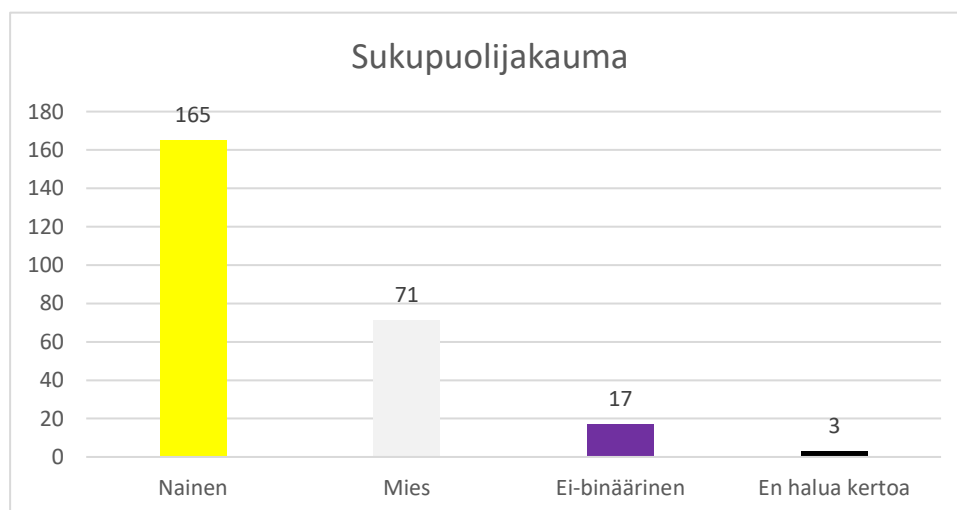
Keräsin tutkielmani aineiston kyselylomakkeella, johon pystyi vastaamaan 30.9.2020 ja 18.10.2020 välisenä aikana. Ennen kyselylomakkeen levitystä tein pilottitutkimuksen, jolla tutkin kyselylomakkeen toimivuutta. Pilottitutkimukseen osallistui neljä pilottivastaajaa lähipiiristäni. Levitin linkkiä kyselylomakkeeseen esimerkiksi Instagram-tililläni ja Facebookissa, sekä pyysin tuttujani sekä seuraajiani levittämään kyselylomaketta eteenpäin. Tämä on varmasti vaikuttanut siihen, että korkeakoulutettujen ja muunsukupuolisten osuus vastaajista on suuri. Pyysin myös, että minut henkilökohtaisesti tuntevat ihmiset eivät vastaisi kyselyyn ollenkaan, sillä tiedostin riskin, että he tunnistaisivat ääninauhoilla puhuvat ihmiset. Osan kyselylomakkeen aukioloajasta pyysin, että vain miehet ja Uudenmaan ulkopuolella asuvat vastaisivat kyselyyn, jotta lopputuloksena olisi mahdollisimman kattava otanta eritaustaisia ihmisiä. Vastauksia tuli kyselyn aukioloaikana 567, joista 261 loppuun asti saatettuja. Lopulliseen analyysiin valikoitui 256 vastausta. Karsin aineistosta pois ensin vastaukset, jotka olivat selvästi keskeneräisiä ja sen jälkeen pilotoijieni vastaukset (4kpl). Lopuksi karsin pois selvät trollausyritykset, joita vastauksista oli vain yksi. Melkein puolet kyselyn aloittaneista siis lopetti kyselyn kesken. Syynä voinee olla esimerkiksi nauhalta kuunneltavan kiroilun epämiellyttävyys tai kyselyn työläys. Mahdollista on myös, että osa

vastaamaan alkaneista ei ollutkaan valmiita kohtaamaan mahdollisia sosiaalisesti sopimattomia asenteitaan. Jos iso osa niistä, jotka kokivat kiroilun todella epämiellyttäväksi, lopetti kyselyn kesken, on mahdollista, että tällä on ollut vaikutusta tuloksiin. Vastausten puuttuminen vaikuttaa mahdollisesti aineiston yleistettävyyteen. (Oppenheim 1992: 106–107.) En pidä tätä kuitenkaan merkittävänä tekijänä tutkimukseni kannalta, sillä otantani ei muutenkaan ole yleistettävissä väestötasolle. On silti hyvä huomioida, että mahdollisesti kaikkein negatiivisimmin kiroiluun suhtautuvat ihmiset ovat lopettaneet kyselyn kesken.

Päätin, että käytän analyysissäni ainoastaan vastauksia, jotka on saatettu loppuun asti. Tästä huolimatta joistakin loppupuolen vastauksista osa puuttuu ja näiden vastaajien vastauksia olen kuitenkin sisällyttänyt muilta osin analyysiin. Myös joitain vastauksia puuttuu keskeltä kyselylomaketta, kun vastaajilta on kenties mennyt jokin äänitteistä ohi, eivätkä he ole päässeet palaamaan lomakkeella takaisinpäin. Tällä valinnalla pyrin vaikuttamaan siihen, että vastaajat eivät palaisi muuttamaan aiemmin antamia vastauksia ja että pääsisin mahdollisimman lähelle heidän todellisia, mahdollisesti piileviä asenteita.

Taulukko 1 havainnollistaa kyselyyn vastanneiden sukupuolijakaumaa. Kuten taulukosta käy ilmi, naiset ovat vastauksissa selvästi yliedustettuna.

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneiden sukupuolijakauma

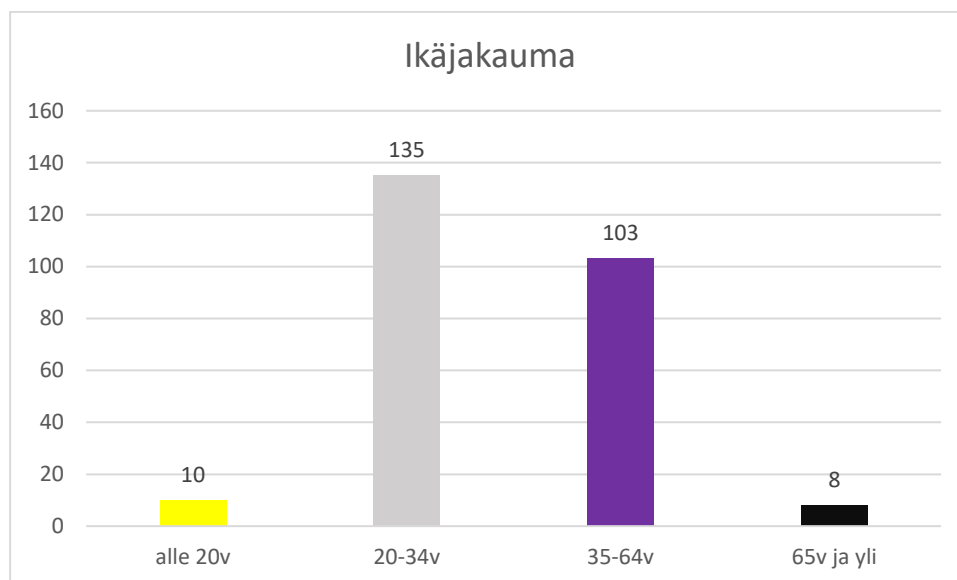

Vastaajien sukupuolijakauma oli keräysvaiheessa moneen otteeseen vahvasti kallellaan naisiin, mutta lopuksi sain onneksi miesvastaajiaakin mukaan. Kyselyyn vastanneista naisia oli 165, miehiä 71, ei-binäärisiä 17 ja sukupuoltaan ei halunnut kertoa 3 vastaajaa. Ei-binääristen kohdalla tulee ottaa huomioon, että usein ainoa heitä yhdistävä tekijä on se, että heidän sukupuolensa ei sijoitu nais-mies-kahtiajakoon, eli sukupuolibinääriin, ja he mahdollisesti

kohtaavat samankaltaista kohtelua yhteiskunnassa. Ei-binäärisyys ei ole yhtenäinen kolmas sukupuoli, kuten usein näkee virheellisesti tulkittavan.

Taulukko 2 havainnollistaa vastaajien ikäjakaumaa.

Taulukko 2. Kyselyyn vastanneiden ikäjakauma

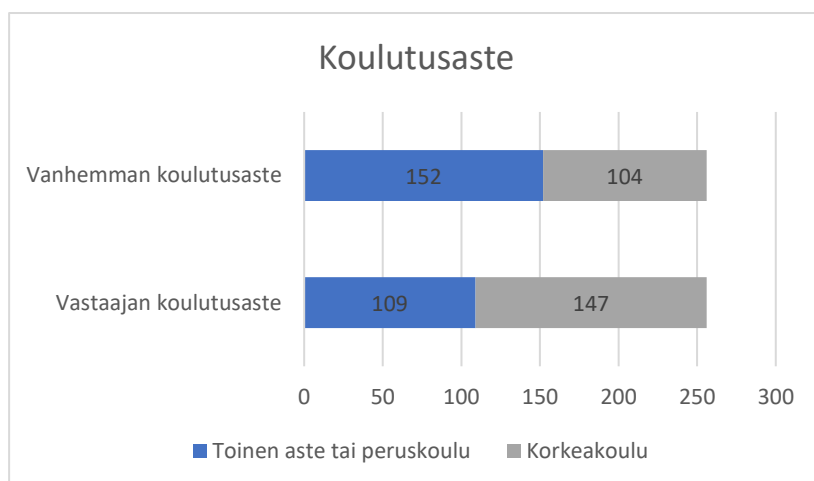
Valitettavasti aineistonkeruukyselyn toteuttaminen korona-aikaan teki hankalaksi tavoittaa vanhempia ihmisiä, joilla ei välttämättä ole pääsyä tietoteknisten laitteiden ja internetyhteyden pariin samalla tavalla, kuin nuoremmilla ihmisillä. Aineiston ikäjakauma painottuu vahvasti nuoriin aikuisiin (20–34 v), joita on 135 kappaletta, ja keski-ikäisiin (35–64 v), joita on 103. 65-vuotiaita ja yli on aineistosta 8 ja alle 20-vuotiaita 10. Ikään liittyvien vertailujen tekeminen tulee siis rajoittumaan nuorten aikuisten ja keski-ikäisten välille.

Halusin alun perin lähteä tutkimaan kaiken ikäisten suomalaisten kieli-asetteita kiroilua kohtaan enkä rajoittaa tutkimusta vain nuoriin. Aiemmin varsinkin nuoret ovat olleet tutkimuksen kohteena. Tätä on perusteltu sillä, että nuoruuden jälkeen ihmisen kieli ei muutu enää kovinkaan paljoa, joten sen kautta on ajateltu voivan ennustaa yleistä kielellistä muutosta (standardikielistymistä kuitenkin tapahtuu) (Lappalainen 2001: 91–92). Nuorten on lisäksi nähty olevan tyypillisimpiä kiroilijoita (Koponen 2020: 5). Toisaalta sanastollista vaihtelua esiintyy tilanteisestikin, ja tämä on kiroilun osalta otettava huomioon, jos tutkimuksen kohteena on ihmisten käyttämä kieli, eivätkä asenteet, kuten omassa tutkimuksessani (Lappalainen 2001: 91). Paunonen (2005: 48–49) nostaa kuitenkin esiin, että näennäisaikatutkimusta tehdessä on otettava huomioon, ettei menetelmällä voida luotettavasti tavoittaa sellaisia muutoksia, jotka

ovat odotusten vastaisia. Näin ollen väite siitä, että nuoruuden jälkeen yksilön kieli ei enää muuttuisi paljoa, on vähintäänkin kyseenalaistettava.

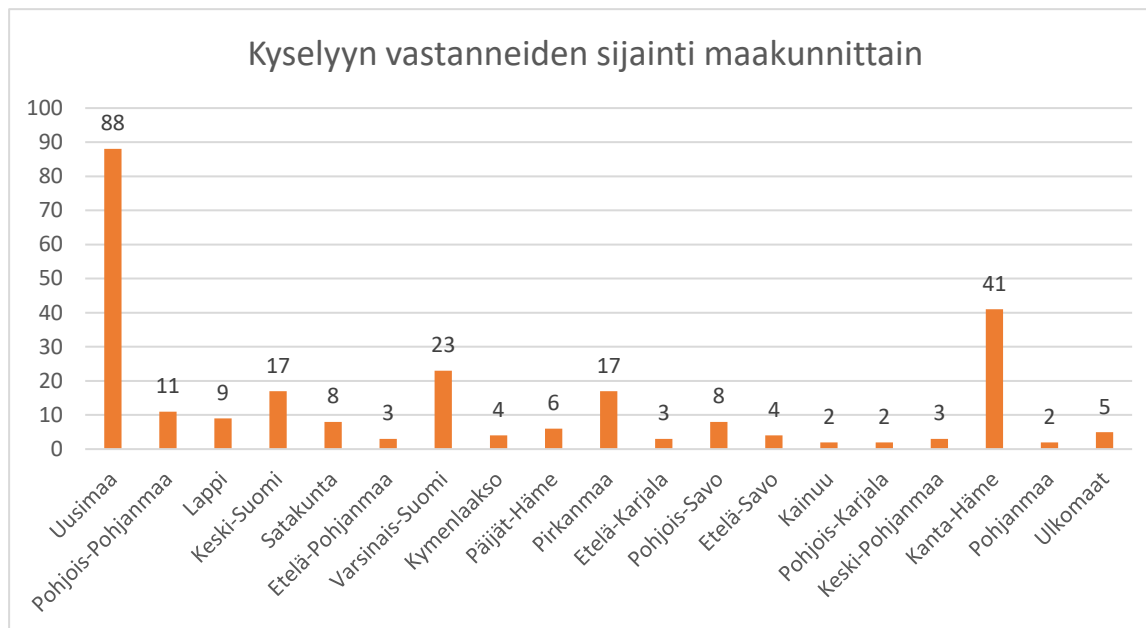
Taulukko 3 kuvaa vastaajien koulutusastetta. Vastaajien koulutusasteen olen ryhmitellyt niin, että vastaaja on joko käynyt toisen asteen koulutuksen tai vain peruskoulun tai hän on korkeakoulutettu. Näin aineistoa on helpompi käsitellä ja analysoida. Samaa jakoa käytin myös vastaajien vanhempien koulutusasteen kanssa ja ylös merkitty tieto vanhempien koulutusasteesta on määrätty sen vanhemman mukaan, jolla oli korkein koulutustaso. Taulukosta 3 nähdään, että vastaajista toisen asteen tai peruskoulun suorittaneita oli 109 ja korkeakoulutettuja 147. Vastaajien vanhempien kohdalla tilanne oli lähes vastakkainen, eli toisen asteen tai peruskoulun käyneitä 152 ja korkeakoulutettuja 104.

Taulukko 3. Kyselyyn vastanneiden koulutusaste sekä korkeinten koulutetun vanhemman koulutusaste

Alla olevasta taulukosta 4 voi tarkastella vastaajien asuinpaikkoja maakunnan tarkkuudella. Olen jakanut vastaajat asuinkunnan perusteella eri maakunnissa asuviin, jotta tarkastelu asuinpaikan perusteella olisi helpompaa. Uudeltamaalta, Kanta-Hämeestä ja Varsinais-Suomesta vastaajia oli eniten, mutta näiden lisäksi vastauksia tuli myös 15 muusta maakunnasta. Sain siis vastauksia kaikista Suomen maakunnista, paitsi Ahvenanmaalta. Ulkomailta vastauksia tuli 5 kappaletta, vaikka pyysin kyselyyn osallistuvilta, että he osallistuisivat vain, jos asuvat vakituisesti Suomessa. En kuitenkaan päätenyt rajaamaan näitä vastauksia pois analyysistä, sillä vastauksia oli niin vähän. En siis usko, että näillä on ollut analyysiin merkittävää vaikutusta. Olen tyytyväinen siihen, että vaikka vastauksia Uudeltamaalta tulikin eniten, niin sain jokseenkin kattavan otannan muualtakin Suomesta.

Taulukko 4. Kyselyyn vastanneiden asuinpaikka maakunnan tarkkuudella

Nostaessani analyysissä esiin yksittäisiä vastauksia esimerkiksi identifioin vastaajat tuomalla esiin heidän sukupuolensa, ikänsä ja koulutusasteensa. Merkitsen miehiä kirjaimella M, naisia kirjaimella N ja ei-binäärisiä MU. Iän kirjoitan esiin numeroin ja koulutusasteen merkitsen k:lla, jos henkilö on korkeakoulutettu, ja t:llä, jos henkilöllä on toisen asteen/peruskoulutason koulutus. Näin ollen esimerkiksi ei-binäärinen 36-vuotias korkeakoulutettu näyttäisi merkinnältään tältä: MU36k.

4 Kyselyyn vastanneiden asenteet ääninauhoilla kiroilevia ihmisiä ja heidän puhettaan kohtaan

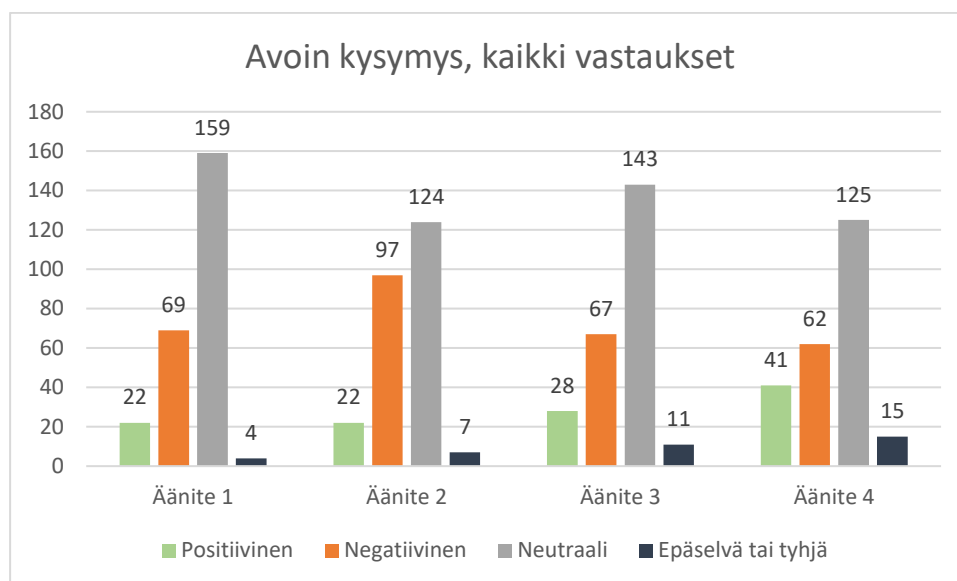
Tässä ensimmäisessä analyysiluvussa tutkin sitä, miten kyselyyni vastanneet ihmiset suhtautuivat ääninauhoilla kuulemiinsa ihmisiin ja heidän kiroiluunsa. Aloitan tarkastelemalla vastauksia avoimiin kysymyksiin: *Miten kuvailisit äänitteellä puhunutta henkilöä? Mitä mielikuvia heräsi?* Tarkastelen näitä vastauksia sekä määrällisesti että laadullisesti. Sen jälkeen tarkastelen kvantitatiivisesti, millaisia arviointeja vastaajat tekivät ääninauhoilla puhuvista henkilöistä, kun vastaajien tuli valita kuuden sanaparin kohdalla, kumpi sanoista kuvaa äänitteellä puhunutta ihmistä enemmän.

4.1 Vastaukset avoimiin kysymyksiin

Tässä alaluvussa käsittelen vastaajien reaktioita avokenttäisiin kysymyksiin, jotka seurasivat äänitteiden kuuntelua. Kuten mainittu, loppuun saatettuja vastauslomakkeita oli yhteensä 256 kappaletta. Avokenttäiseen kysymykseen nuoren naisen äänitteelle tuli vastauksia 254 kpl, vanhan naisen äänitteelle 250 kpl, nuoren miehen äänitteelle 249 kpl ja vanhan miehen äänitteelle 243 kpl. Kuten aiemmassa luvussa myös mainitsin, arvioin näiden avokenttäisten vastausten kohdalla vastaukset joko positiivisiksi, negatiivisiksi, neutraaleiksi tai epäselviksi. Epäselvien luokassa ovat sekä vastaukset, joista en ole varma, onko kyseinen vastaus positiivinen, negatiivinen vai neutraali, sekä tyhjäksi jääneet vastaukset. Tällaisiin epäselviin vastauksiin olen luokitellut esimerkiksi vastaukset, joissa kommentoidaan äänitteiden olevan paperista luettuja tai epäuskottavia. Tällaisia epäselviä vastauksia oli joitain kymmeniä, eli kuitenkin vähän suhteessa aineiston laajuuteen. Varsinkin kolmannen ja neljännen nauhoitteen kohdalla monilla oli mennyt vahingossa äänitteen kuuntelu ohitse, ja he olivat sen vuoksi jättäneet vastaamatta kysymyksiin kyseisessä kohdassa. Koska olen tehnyt yksin ja subjektiivisesti arvioinnin siitä, onko kyseessä positiivinen vai negatiivinen suhtautuminen puhujaan, virheiden mahdollisuus tämän kysymyksen kohdalla on olemassa. Tästä huolimatta juuri tämä avokysymyksien luokka toi esiin paljon mielenkiintoisia tapoja suhtautua äänitteillä puhuviin ihmisiin ja seuraavan taulukon jälkeen avaankin näitä vielä hieman laadullisesti, nostoen esiin esimerkkejä yksi äänite kerrallaan.

Alla oleva taulukko 5 kuvaa sitä, miten vastaajat reagoivat äänitteillä kuulemiinsa kiroileviin henkilöihin avoimissa kysymyksissä. Kysymyksenä kohdassa oli: *Miten kuvailisit äänitteellä puhunutta henkilöä? Mitä mielikuvia heräsi?* Selvästi eniten negatiivisia kommentteja sai vanhan naisen äänite, yhteensä 97 kpl, eli noin 30 kpl enemmän kuin muut nauhoitteiden puhujat. Eniten positiivisia mielikuvia taas herätti vanhan miehen äänite (41 kpl), eli siis melkein kaksi kertaa enemmän kuin naisten äänitteet ja 13 kpl:tta enemmän kuin nuoren miehen äänite. Muut kuin vanha nainen saivat myös hyvin tasaisesti negatiivisia kuvailuja. On myös otettava huomioon, että vanhalla miehellä epäselviä tai tyhjiä vastauksia oli eniten, eikä voi tietää, mihin luokkaan nämä potentiaaliset vastaukset olisivat toteutuessaan menneet.

Taulukko 5. Avoin kysymys: *Miten kuvailisit äänitteellä puhunutta henkilöä? Mitä mielikuvia heräsi?* Kaikki vastaukset. Äänite 1: nuori nainen. Äänite 2: vanha nainen. Äänite 3: nuori mies. Äänite 4: vanha mies.

Ensimmäisen äänitteen nuorta naista kuvailtiin moneen otteeseen välinpitämättömäksi, harmistuneeksi ja turhautuneeksi. Vastaajat myös toivat esiin henkilön ikää lähes oikeaan osuen, eli nuoreksi alle 30-vuotiaaksi. Negatiivisissa kommentteissa (esimerkit 1–5) esiin nousivat kokemukset siitä, että nuori nainen nähtiin usein sivistymättömänä, kouluttamattomana, ärsyttävänä ja liikaa kiroilevana. Näistä negatiivisista arvioista seuraavaksi hieman esimerkkioitteita.

- 1) Henkilö vaikutti vähän ärsyttävältä. Puhuja oli mahdollisesti keskisuomalainen nuori nainen, joka tekee matalasti palkattua työtä. /M32k
- 2) Nuori, korkeintaan toisen asteen käynyt, vähän tyhmä, kiroilee paljon. /M20t
- 3) Nuori, korkeintaan ammattikoulun käynyt henkilö. "Elämäkoulu" -vibat tuli henkilöstä. /N21t
- 4) Asenne huono, puhekieli huolimaton ja melko alatyylisiä. /N52k
- 5) Tulee aikamoinen kontrasti kun pehmeä-ääninen naishenkilö käyttää tarpeettoman karkeaa kieltä. /M25k

Miesten antamat negatiiviset kommentit olivat myös paljon naisten kommentteja useammin jopa aggressiivisia, kuten nuoren naisen kuvailua sanalla *tollo*. Jos naiset arvioivat nuoren naisen älykkyyttä, he käyttivät enemmän sellaisia kiertoilmauksia kuin *ei kovin fiksu*.

Positiivisissa arvioissa nuori nainen nähtiin toistuvasti miellyttävänä, mukavana, rentona ja rauhallisena. Muutamit toivat myös esiin, että kokivat samaistuvansa nauhalla kuulemaansa ihmiseen. Mielenkiintoista oli, että positiiviseen sävyyn puhujaa arvioivat varsinkin naiset ja muunsukupuoliset sekä pari ihmistä, jotka eivät halunneet kertoa

sukupuoltaan. Ainoa miehen antama positiivinen arviointi, esimerkki 8, keskittyi arvioimaan nuoren naisen älykkyyttä. Tämä poikkesi muiden antamista positiivisista arvioinneista, jotka keskittyivät enemmän kanssakäymistä rakentaviin piirteisiin, kuten mukavuuteen. Jos ajatellaan Coatesin (1993: 12–13, 115, 139–140) esittämällä tavalla, että keskimäärin miesten kommunikaatiotavat ovat dominanssiin ja väittelyyn ja naisten taas yhteistyöhön pyrkiviä, niin tämä voisi selittää sitä, että miehet ja naiset keskittyivät kommentoimaan puhenäytteistä erilaisia asioita. En kuitenkaan laskenut näiden huomioiden kaikkia ilmaantumismääriä aineistosta, joten kyseessä ei ole kvantitatiivisesti verifioitu johtopäätös.

Esimerkissä 6 tuotiin esiin, että nuoren naisen epäillään olevan rento, mutta vähän huolimaton. Huolimattomuuden voisi toki tulkita olevan negatiivistakin, mutta koska vastaaja sanoi, että nuoresta naisesta tuli mieleen hän itse, sijoitin kyseisen kohdan positiivisiin arvioihin. Esimerkissä 7 taas arveltiin, että nuori nainen ja vastaaja voisivat olla kavereita.

- 6) Nuori nainen oletettavasti. Ehkä aikuistumista vielä harjoitteleva. Rento ja vähän huolimaton. Tulee mieleen minä itse, vaikka luulisin, että on hiukan nuorempi, noin 20-vuotias. /N26t
- 7) Nuori tyyppi, vois olla mun kaveri. Rehellinen, suorapuheinen, rento. /MU25t
- 8) Nuori ainuinen nainen on keskivertoa fiksumpi. Ei korkeakoulutusta. Käyttää farkkuja. Todennäköisesti polttaa tupakkaa. /M54k

Neutraaliin luokkaan (esimerkit 9–13) luokittelin sellaisia vastauksia, jotka keskittyivät kuvailemaan sitä, millainen äänitteellä puhuneen nuoren naisen tunnetilan koettiin olevan ja sellaiset kommentit, jotka olivat muulla tapaa neutraalin kuvailevia.

- 9) Hän oli nuori, äänestä ja kielenkäytöstä päätellen. Käytti paljon voimasanoja, jotka myös kielivät nuoruudesta. /MU26k
- 10) Nuorehko nainen. Kyllästynyt, ärsyyntynyt, ei kuitenkaan vihainen. Kiroili paljon. /N26k
- 11) Pettynyt, olisi halunnut tehtyä asian muttei vaikuttanut niin suurelta asialta. /M26k
- 12) Vähän ehkä lannistunut, mutta kuitenkin näki tilanteessa jotain huumoria. Selkeästi nuori, ainakin kirosanujen perusteella. /N21t
- 13) Nuori aikuinen. Turhautunut, puhuu kenties ystävälle tai muulle läheiselle /N23t

Kaikissa esimerkeissä 9–12 rinnastettiin jollain tapaa nuoruus ja kiroilu. Tästä voidaan päätellä, että vastaajilla on vahva ajatus siitä, että kiroilu on jotain nuoruuteen liittyvää. Esimerkissä 13 taas oletettiin, että keskustelukumppanina nuorella naisella olisi ystävä tai muu läheinen, mutta syytä tälle ei kerrottu. Usein kiroilulle sopivaksi paikaksi annettiin aineistossani suorien kysymysten alueella erilaiset epäformaalit tilanteet, joten on mahdollista, että tämäkin vastaaja viittasi arvauksellaan juuri nuoren naisen kiroiluun. Kiroilun sallittuja paikkoja valottaa

esimerkiksi Hjort tutkimuksessaan esittämällä, että kiroilu nähtiin sitä soveliaampana, mitä tutumpien ihmisten kanssa oltiin ja mitä epävirallisempi tilanne oli (Hjort 2017: 245).

Vanhaa naista kuvailtiin kaikkein eniten negatiivisesti avoimissa vastauksissa. Negatiivisissa kommentteissa (esimerkit 14–18) teemoina nousivat esiin varsinkin päihteidenkäyttöön, matalaan koulutusasteeseen, epäsiistiin ulkonäköön ja huonoon käytökseen liittyvät asiat.

- 14) Kärtyynen, matalasti koulutettu, päihteidenkäyttäjä /N30k
- 15) Pettynyt, vihainenkin. Negatiivisempi mielikuva kuin aikaisemmasta. Ehkä kun puhuja kuulosti vanhemmalta ja puhui lukuisia kirosanoja niin herätti huomiota. /N27k
- 16) vanha, "Karen" /N20k
- 17) Vanhempi nainen. Mieleen tulee melkein heti semmoinen tyyppi joka valittaa kaikesta /M23t
- 18) Keski-ikäinen henkilö, joka polttaa runsaasti tupakkaa. Mielikuva duunarista, joka työpaikan tauolla kertoisi tarinaa tupakoidessaan. Valitettavasti huomaa ajattelevani hieman homssuista ulkonäköä vaikka tiedostan, ettei sellaista voi äänitteestä päätellä. /N28k

Positiivisesti vanhan naisen kiroiluun suhtautuneet taas nostivat esiin varsinkin sitä, että vanhan naisen koettiin olevan hauska, rento ja tyyni. Toisaalta positiivisissakin vastauksissa pysyivät mukana ajatukset matalasta koulutusasteesta ja vähävaraisuudesta. Näistä vastauksista esimerkki 20 oli siinä mielessä mielenkiintoinen, että vastaaja ilmeisesti piti *amisammattissa* olemista negatiivisena asiana. Hän kuitenkin jatkoi, että piti vanhaa naista ihan mukavana tyyppinä *silti*. Kuten esimerkkejä 14–18 ja esimerkkejä 19–22 keskenään verraten voi nähdä, ihmisten tulkinnat samasta henkilöstä vaihtelivat todella paljon.

- 19) Vanhempi nainen, vaikuttaa aika hauskalta ja leppoisalta tyyppiltä kielenkäyttönsä perusteella. Kuulostaa myös hieman tuohtuneelta. /MU26k
- 20) Rempseä, joku koulun keittäjä tyyliin tms. Amis ammatissa oleva ehkä. Vaikuttaa ihan mukavalta tyyppiltä *silti* /N27k
- 21) Vanhahko, ehkä reilu 60-vuotias. Asiallisen oloinen. Kenties työskentelee asiakaspalvelualalla, rauhallinen ja mukava puhetyyli. Tyynen oloinen tyyppi, ei herkästi provosoituva mutta kipakka/N22k
- 22) Rauhallinen, mietiskelevä/M53k

Suurin osa vastauksista oli kuitenkin neutraaleja ja näissä neutraaleissa kommentteissa vanhaa naista kuvailtiin esimerkiksi *keski-ikäiseksi*, *duunariksi*, *vanhemmaksi naiseksi* ja *ärsyyntyneeksi*. Monessa vastauksessa oli myös esimerkin 25 tapaisia arveluita vanhan naisen eletystä elämästä ja sen haasteellisuudesta.

- 23) Vanhempi, keski-ikäinen nainen. Ärsyyntynyt. /N35t
- 24) Vanhempi naishenkilö. Ehkä duunaritaustainen. /M31t
- 25) Paljon elämässä haasteita kohdannut /N37k

Vanhan miehen kohdalla positiivisten vastausten määrä oli yllättävän korkea ja häntä kuvailtiin esimerkiksi rauhalliseksi, arvokkaaksi, herttaiseksi ja ”isäksi”. Myös arviot koulutusasteesta olivat usein korkeampia kuin vanhalla naisella. Myös kiroilun ”sopivuutta” vanhan miehen puheeseen arvosteltiin, kuten esimerkissä 28. Tästä voisi päätellä, että ainakin osa saattoi vanhan miehen kohdalla ohittaa kuulemansa kiroilun ja keskittyä arvioimaan puhujaa muuten.

- 26) Joku yrittäjä tai pikkupomo ehkä, jonkun isä. Rempseä vähän samalla tavalla kuin se vanhempi nainen aiemmin oli, mut varmaan korkeampi koulutus /N27k
- 27) Herttaisen oloinen ja sympaattinen. Tulee mieleen vähän harmaantunut pappi kahvipöydässä. /N22k
- 28) Kuulosti "arvokkaalta" iäkkäämmältä mieheltä, jonka puheeseen kiro sanat eivät tuntuneet sopivan ainakaan tässä määrin. /M27k
- 29) Vanhempi, verkkainen, huoleton. /M38k
- 30) kesi-ikäinen mies, kiroilua, ehkä kuitenkin hyvässä ammatissa /N56k

Negatiiviset kommentit vanhaa miestä kohtaan keskittyivät koulutuksen, yhteiskuntaluokan, päihteidenkäytön ja iän teemoihin. Kuten esimerkit 31–33 osoittavat, ikää käsitellessä joko nostettiin esiin se, että vanhemman ihmisen kiroilu häiritsee, tai koettiin, että vanhempi ihminen yrittää olla kuin nuoret. Esimerkissä 34 taas nousivat esiin selvemmin yhteiskuntaluokkaan ja päihteidenkäyttöön liittyvät asiat, mutta toisaalta on huomioitava, että myös esimerkin 32 voi nähdä sitovan vanhan ihmisen kiroilun ja sivistyksen tason yhteen, eli kommentoija todennäköisesti kokee sivistyksellä ja kiroilulla olevan yhteys.

- 31) Häiritsi, kun iäkäs ihminen kiroili. Ja sama välinpitämätön tunnelma jatkui. /N36t
- 32) Puheen hitaus ja apaattisuus viestii laiskuudesta ja välinpitämättömyydestä, ja taas kerran vanhan ihmisen kiroilu antaa sivistymättömän kuvan. /M22k
- 33) Keski-ikäinen+, työkeä, yrittää olla nuorekas käyttämällä kiro sanoja /N55k
- 34) Vanhempi mies, alaluokkainen ja ehkä viinaan menevä. /M35t

Neutraali kuvailu liittyi vanhan miehen ikään ja rauhallisuuteen, mutta toisaalta hänet arvioitiin samaan aikaan myös ärtyneeksi kuten esimerkissä 35. Myös mahdollinen matala koulutustaso nousi näissäkin vastauksissa neutraalina asiana esiin. Olen tulkinut nämä vastaukset neutraaleiksi, sillä niissä ei matalaan koulutustasoon ole yhdistetty mitään negatiivisia asenteita tai asioita. Vastaukset vaikuttavat siis enemmän puhtaan kuvailevilta.

Arvauksia korkeammastakin koulutuksesta tai yhteiskuntaluokasta oli muutamia ja monia mainintoja siitä, että kyseessä voisi olla yhtä hyvin koulutettu tai kouluttamaton henkilö. Esimerkin 36 tavoin vastaajat pohtivat jonkin verran myös sitä, miten ajattelivat vanhan miehen toimivan tulevaisuudessa, reagoivan pankkiasiointitilanteeseen tai millaisia tunteita hänestä oli luettavissa. Mielenkiintoista esimerkissä 36 oli se, että vastaaja tuntui kertovan mutkan kautta, että vanhan miehen puhe herätti hänessä luottamusta. Maskuliinisuus ja maskuliinisuuteen liitetyt asiat (kuten esimerkissä 37) myös nousivat vahvasti esiin, selvästi useammin kuin nuoren miehen kohdalla. Parissa vastauksessa mainittiin, että vanhan miehen ääni koettiin miellyttävänä. Ilmeisesti tähän viittaa myös esimerkissä 38 mainittu *kertojaääni*.

- 35) Keski-ikäinen, rauhallinen mutta ärtynyt /N21t
- 36) Iäkkäämpi mieshenkilö. Tuntuu että ensi kerralla asia todellakin hoituu eikä homma juuri harmita. /M40k
- 37) Vanha mies, perinteisesti maskuliininen /N22k
- 38) Vanhempi mies, kertojaääni / N21t

Nuoren miehen äänitteen negatiiviset kommentit keskittyivät luonnehtimaan häntä välinpitämättömäksi, ylimieliseksi ja muita syytteleväksi (esimerkit 39–40). Varsinkin välinpitämättömyys nousi moneen otteeseen esiin esimerkin 41 tavalla. Myös oletetusta nörttiydestä mainittiin muutaman kerran, sekä laiskuudesta, kuten esimerkissä 42.

- 39) Nuori, ylimielisen oloinen. Varmahko itsestään liikaakin, tuntuu syyttävän virheistään muita. Ei miellyttävä /N22k
- 40) Nuorempi mieshenkilö. Kuulostaa siltä ettei osaa ottaa vastuuta omista teoistaan /M27k
- 41) Nuorehko miesoletettu. Välinpitämättömön mielikuvan antaa itsestään /N32k
- 42) nörttimäinen opiskelija, vähän hoopoo tai velto /M74t

Seuraavissa esimerkeissä 43–46 nuorta miestä arvioitiin positiivisesti kuvailen esimerkiksi tämän rentoutta, yritteliäisyyttä ja rauhallisuuta. Suurin osa nuoren miehen äänitteen keräämistä positiivisista arvioista oli lyhyitä ja ytimekkäitä. Ne keskittyivät pääosin nuoren miehen koettuun rauhallisuuteen.

- 43) Rauhallisuus ja lempeys äänessä teki vähän vähemmän pistävän efektin kuin aiemmat. Aika neutraali viba, yks kundi meidän luokalla kuulostaa samalta. /MU32t
- 44) Rento, nuori, paremmin koulutettu kuin edelliset. /N56k
- 45) Non-binary, 19v, rauhallinen ja siisti. /M55k
- 46) Yritteliäs nuori mies. Reippaan oloinen. /N32k

Neutraalia kuvailua parhaiten edustivat nuoren miehen kohdalla erilaiset arviot hänen rauhallisuudestaan ja tunteettomuudestaan, kuten esimerkissä 51. Lisäksi nuori mies sai

paljon arvauksia, jotka viittasivat siihen suuntaan, että hänet nähtiin korkeakoulutettuna tai korkeakouluttautuvana, kuten esimerkeissä 47–50. Mielenkiintoinen oli varsinkin esimerkki 50, sillä sama henkilö oli arvioinut kaikilla muilla äänitteillä puhuvat henkilöt matalasti koulutetuiksi, mutta havahtui itsekin siihen, että hänen kuvitelmansa nuoresta miehestä olivat erilaiset kuin kuvitelmat naisista. Hänen omia sanojansa lainaten hän siis huomasi ajatustensa olevan *misogyynisiä*.

- 47) Tämä voisi olla ihan joku yliopistoheppukin. Ainakin minulla oli tällaisia miespuolisia kavereita yliopistossa. /N39k
- 48) Suhteellisen nuori, mahdollisesti ainakin lukion käynyt, mies, suhteellisen "normaali" /N31k
- 49) nuori mieshenkilö. vaikuttaa opiskelijalta. /M38k
- 50) On mielenkiintoista (ja ikävän misogynististä) huomata, että kuvittelin nyt mielessäni n. 25–30-vuotiaan vähintään ammattikorkeakoulun käyneen henkilön, kuka ei kuitenkaan ole ollut työelämässä paljoa ja muutenkin vähän huithapeli olemukseltaan. /M25t
- 51) Rauhallinen. Vain vähän harmissaan. Aika neutraali suhtautuminen tilanteeseen. /M30k

Avokenttäisiin kysymyksiin *Miten kuvailisit äänitteellä puhunutta henkilöä? Mitä mielikuvia heräsi?* tulleet vastaukset valottivat monella tavalla sitä, mitä asioita vastaajat äänitteillä puhuneista kiroilijoista olettivat ja ajattelivat. Iät ja sukupuoli oli arvattu oikein, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Vastaajat myös innostuivat kuvailemaan äänitteillä kuulemiaan henkilöitä mitä moninaisimmin tavoin. Keskimäärin negatiivisimmin vastaajat suhtautuivat kiroilevaan vanhaan naiseen ja positiivisimmin vanhaan mieheen.

4.2 Vastaukset semanttisten erojen valintoihin

Tässä alaluvussa käsittelen sitä, miten vastaajat suhteuttivat kuulemaansa sanaparien muodostamalle semanttiselle asteikolle. Heitä pyydettiin arvioimaan, kumman annetuista sanoista he kokevat kuvaavan äänitteellä puhuvaa ihmistä paremmin. Tarkastelen kaikkia vastauksia ja vertaan niitä myös siihen, miten vastaajat raportoivat suhtautuvansa kiroiluun yleisesti. Nämä yleiset kiroiluasenteet olen kerännyt kyselylomakkeeni lopussa olleella suorien kysymysten puolella, jossa käytin samoja sanapareja ja samaa semanttista skaalaa kuin epäsuorien kysymysten kohdallakin (ks. liite 7). Semanttisessa skaalassa oli kuusi kohtaa, johon vetimen pystyi sanojen välille jättämään. Tulkintaa helpottaakseni olen ensin pisteyttänyt vastaukset: vahva positiivinen 3, keskipositiivinen 2, heikko positiivinen 1, heikko negatiivinen -1, keskinegatiivinen -2 ja vahva negatiivinen -3. Esimerkiksi jos äänite oli saanut 35 keskipositiivista vastausta, pisteiden määrä oli 70 pistettä. Jos taas keskinegatiivisia vastauksia

olisi ollut 35, pisteiden määrä olisi ollut -70. Tämän jälkeen laskin saadut pisteet yhteen (esim. laskin yhteen kaikki vanhan naisen saamat pisteet, kun kysyttiin hänen miellyttävyydestään) ja jaoin tämän luvun vastausten määrällä. Näin sain selville vastausten saamien pistemäärien keskiarvot. Luku 0 kuvastaa täten neutraalia asennoitumista, nollaa pienemmät arvot negatiivista ja nollaa isommat positiivista suhtautumista. Vaihteluväli on siis -3—3. Kvantifiointi mahdollistaa tulosten helpon keskinäisen vertailun sekä ottaa huomioon vastausvaihtoehtojen sävyerot. Ääripäiden vahvoja positiivisia tai negatiivisia vastauksia ei ollut paljoa, joten keskiarvojen mittaamisen ei pitäisi olla harhaanjohtavaa.

Taulukkoon 6 on koottu tulokset kaikista sanapareista. Kaikkien vastaajien vastaukset semanttisten erojen valintoihin, sekä kaikkien vastaukset yleisesti kiroilua kohtaan. Jokaisen sanaparin rivillä on merkattu punaisella äänite, jota kohtaan asenteet olivat negatiivisimpia ja vihreällä positiivisimman vastaanoton saanut äänite. Taulukon ensimmäisellä rivillä näkyy, että kysyttäessä ihmisiltä äänitteillä puhujien miellyttävyydestä, miellyttävimpinä vastaajat pitivät miesten äänitteitä. Nuori mies sai vastausten keskiarvoksi 0,12 ja vanha mies 0,15, eli vastauksissa ei ollut paljoa eroa. Nuoren naisen vastausten arvoksi muodostui -0,11 ja vanhalla naisella vastaava luku oli -0,53. Näin ollen suhtautuminen vanhaan naiseen oli huomattavasti muita negatiivisempaa, kun arvioitiin miellyttävyyttä. Vanhan naisen arviointi oli myös kaikkein lähimpänä sitä, miten vastaajat yleisesti arvioivat kiroilua. Asenteet eivät kuitenkaan olleet aivan yhtä jyrkän negatiivisia vanhaa naista kohtaan kuin yleisesti.

Taulukko 6. Semanttiset erot.

Kaikkien vastaukset	Nuori nainen	Vanha nainen	Nuori mies	Vanha mies	Yleisesti
Miellyttävä- Epämiellyttävä	-0,11	-0,53	0,12	0,15	-0,72
Viehättävä - Vastenmielinen	0,08	-0,73	-0,01	-0,34	-0,87
Röyhkeä – Ystävällinen	-0,51	-0,51	0,09	-0,04	-1,19
Luotettava- Epäluotettava	-0,23	-0,22	0,05	0,28	-0,52
Kouluttautunut	–				
Kouluttautumaton	-0,80	-1,15	0,31	-0,32	-1,12
Laiska – Ahkera	-0,66	-0,49	-0,38	-0,33	-0,77

Viehättävyys – vastenmielisyys -sanaparin kohdalla taulukko 6 havainnollistaa, että viehättävimmiksi vastaajat kokivat nuoren naisen (0,08) ja nuoren miehen äänitteet (-0,01). Näiden kahden arviointi oli hyvin kaukana siitä, miten vastaajat yleisesti arvioivat kiroilun viehättävyyttä (-0,87). Vastaukset vanhan naisen viehättävyydestä tai vastenmielisyysdestä myötäilivät taas yleisiä asenteita kiroilua kohtaan hyvin selvästi. Todennäköisimpänä syynä

tälle lienee kulttuurillemme ominainen tapa yhdistää nuoruus viehättävyyteen. Taustalla voi myös olla mahdollinen anteeksianto kiroilusta nuorille, mikä voi vaikuttaa siihen, että nuorten kohdalla kiroilu voitiin antaa anteeksi vanhempia helpommin. Jos näin on, niin kiroilu ei myöskään vaikuta käsitykseen nuorten viehättävyydestä yhtä paljoa. Toisaalta vanhan miehen viehättävyyden arviointi (-0,34) jäi noin puoleen väliin positiivisimmasta ja negatiivisimmasta arvioinnista. Valtaosa vastaajista piti kuitenkin sekä vanhaa naista että vanhaa miestä enemmän vastenmielisenä kuin viehättävänä.

Röyhkeyttä ja ystävällisyyttä arvioitaessa molemmat naisista arvioitiin tasaisesti (-0,51) enemmän röyhkeiksi kuin ystävällisiksi ja myös miehiin verrattuna röyhkeämmiksi. Ystävällisimmäksi vastaajat kokivat nuoren miehen, mutta hänenkin kohdallaan puhutaan vain hiukan neutraalia arvoa positiivisemmasta keskiarvosta (0,09). Selkeästi suurin osa naisia koskevista vastauksista oli negatiivisia, kun taas nuorella miehellä suurin osa oli positiivisia ja vanhalla miehellä juuri ja juuri enemmän negatiivisia. Tämän sanaparin kohdalla näyttäisi olevan niin, että yleiset asenteet kiroilua kohtaan eivät varsinaisesti ole yhteneväisiä varsinkaan miesten saamien arviointien kanssa, mutta eivät merkittävästi myöskään naisten. Avokentän kysymyksiinkin nuori mies sai paljon kuvailuja ystävällisyydestä, joten ei ole yllättävää, että tämän sanaparin kohdalla nuori mies myös arvioitiin ystävällisimmäksi.

Luotettavuuden kohdalla taulukossa 6 naisten äänitteiden arvot olivat erittäin tasaiset. Vanhan naisen äänite sai keskiarvoksi -0,22 ja nuoren naisen -0,23. Miehet arvioitiin taas selvästi naisia positiivisemmin, eli luotettavamiksi. Vanha mies arvioitiin kaikkein positiivisimmin (0,28). Luotettavuutta pisteytettäessä sekä vanhan että nuoren naisen arvioinnit olivat paljon miesten arviointeja lähempänä yleisiä kiroiluasenteita.

Taulukon rivi 5 kuvastaa sitä, miten vastaajat sijoittivat äänitteiden henkilöt kouluttuneisuuden ja kouluttamattomuuden välille. Kaikkein kouluttautuneimmaksi arvioitiin nuori mies (0,31) ja seuraavaksi kouluttautuneimmaksi vanha mies (-0,32). Tämän jälkeen seurasi nuori nainen (-0,80) ja viimeisenä vanha nainen (-1,15). Vanhan naisen äänitteen arviointi oli jälleen hyvin samankaltainen kuin yleinen asenne kiroiluun. Voisi ajatella, että tässä kohtaa taulukkoa oli vahvasti nähtävissä jonkinlainen kouluttautuneisuuden ja sukupuolen taustamuuttujien yhteen nivoutuminen, sillä juuri miehet arvioitiin paljon useammin kouluttautuneiksi kuin naiset. Mielenkiintoista oli myös, että avokysymyksissä miehiä arvioitiin korkeakoulutetuiksi tai keskiluokkaisiksi paljon naisia useammin.

Taulukon 6 viimeinen rivi käsittelee sitä, kuinka laiskoiksi tai ahkeriksi nauhoitteilla puhuvat ihmiset koettiin. Kaikkien keskiarvot jäivät negatiivisiksi, eli keskimäärin kaikkia arvioitiin enemmän laiskoiksi kuin ahkeriksi. Kaikkein laiskimmaksi koettiin nuori nainen (-0,66) ja toiseksi laiskimmaksi vanha nainen (-0,49). Nuoren naisen arviointi lähenteli sitä, miten vastaajat yleisesti näkivät sen, kuinka laiskaa tai ahkerää kiroilu heidän mielestään on. Miesten arvioinnit olivat hyvin tasaisia ja heitäkin pidettiin enemmän laiskoina kuin ahkerina.

Viehättävyyttä lukuun ottamatta vastaajat asennoituivat kaikissa kohdissa naisia kohtaan negatiivisemmin kuin miehiä kohtaan. Sitä, johtuiko tämä juuri kiroilusta vai enemmän vain sukupuoliin kohdistetuista ennakkoluuloista ja oletuksista, on vaikea sanoa. Voisi kuitenkin arvella, että kiroilulla oli vaikutusta, sillä kiroilu nostettiin aiemmin käsitellyissä avokysymysten vastauksissa esiin niin useissa vastauksissa. Lisäksi yleiset asenteet kiroilua kohtaan olivat monessa kohdassa keskiarvoiltaan hyvin samankaltaisia kuin vanhan naisen piirteiden arvioinnit. Viehättävyyttä arvioitaessa ikä nousi äänitteillä puhuvien ihmisten taustoista esiin tärkeänä asenteisiin mahdollisesti vaikuttavana tekijänä.

4.3 Yhteenveto

Keskimäärin negatiivisimmin vastaajat suhtautuivat vanhaan naiseen avokysymyksen vastauksissaan ja positiivisimmin vanhaan mieheen. Avokysymyksen vastaukset avasivat sitä, millaisia asioita vastaajat äänitteillä puhuvista ihmisistä olettivat ja ajattelivat. Pitkälti vastaajien esiin nostamat asiat myös myötäilivät niitä sanapareja, jotka olin valinnut semanttisten erojen valintaan. Tämän johdosta voisi ajatella, että valitut sanaparit olivat hyvin ilmiötä kuvailevia. Ääninauhoilla puhuneiden ihmisten iät ja sukupuolet vastaajat arvioivat lähes poikkeuksetta oikein.

Näyttäisi avokenttien vastausten kohdalla siltä, että miesten vastaukset keskittyivät enemmän älykkyyden ja koulutuksen teemoihin ja naisten taas mukavuuden ja lähestyttävyyden. Kuten ylempänä esitin, tämän voisi ajatella johtuvan siitä, että naisten kommunikaatiotapojen on havaittu olevan usein enemmän yhteistyöhön keskittyviä ja miesten taas väittelyyn ja dominanssiin (Coates 1993: 12–13, 115, 139–140). Yhteistyötä ajatellen mukavuus tuntuu paljon älykkyyttä tärkeämmältä ominaisuudelta ja toisaalta väittelyyn ja dominanssin osoittamista ajatellen älykkyyden voi ajatella olevan hyvinkin olennaista. On kuitenkin huomioitava, että en tehnyt kvantitatiivista tarkastelua tässä asiassa avovastausten

pohjalta. Näiden avokenttävastausten, joissa vastaajat kuvailivat ääninauhoille kuulemiaan ihmisiä, tarkempikin kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tarkastelu olisi mahdollista, sillä aineistoa kertyi keräysvaiheessa paljon.

Yhteinen piirre näyttää myös olevan, että vastaajien asenteet yleisesti kiroilua kohtaan ovat paljon jyrkempiä kuin ne asenteet, joilla he suuntautuvat kiroileviin ihmisiin oikeasti. Kiroiluun yhdistettyjen asenteiden voi siis tavallaan ajatella olevan laimeampia, kun joku oikeasti kiroilee. Todennäköisesti tämä johtuu siitä, että silloin arvioitavana ovat monet muutkin asiat kuin vain kiroilu. Kaikkein vähiten tällaista efektiä oli kuitenkin vanhan naisen kohdalla. Häntä arvioitiin kaikissa kohdissa joko negatiivisimmin tai vähintään yhtä negatiivisesti kuin muita.

Yhteiskuntaluokkaan ja kouluttautuneisuuteen liittyvät teemat nousivat avovastauksissa niin monesti esiin, että se ei voi olla sattumaa. Selvästi vastaajilla on jonkinlainen näkemys siitä, että tietyt kielelliset piirteet, kuten kiroilu, kuuluvat juuri työväenluokkaisten ihmisten suuhun, eivätkä esimerkiksi akateemisesti kouluttautuneiden. Vastaukset siis selkeästi viittaavat siihen, että yhteiskuntaluokat jonkinlaisina stereotyyppisinä malleina elävät vahvoina vastaajien mielissä. Toisaalta on myös mahdollista, että ääninauhojen tarinan teema vaikutti jossain määrin ihmisten asenteisiin. Voi olla, että satunnainen henkilöllisyystodistuksen unohtaminen näyttäytyi vastaajille negatiivisena, toistuvampana unohteluna tai ymmärtämättömyytenä pankkiasioinnin suhteen.

On mielenkiintoista, että vaikka nuorten lisäksi myös työväenluokkaisten oletettiin avokenttävastauksien perusteella kiroilevan, niin näyttäisi siltä, että näistä kahdesta vain nuorille kiroilu annettiin asennetasolla anteeksi. Vanhan naisen kuvailu oli ensimmäisessä avokysymyksessä hyvin pitkälti stereotyyppisen työväenluokkaisen ihmisen kuvailua, joten hän myös puhui oletetulle taustalleen sopivasti ja tuli silti arvioituksi hyvin samalla tavalla, kuin miten vastaajat yleisesti kiroilua arvioivat. Samaan aikaan vanhalle miehelle kuitenkin tunnuttiin annettavan arvioinneissa enemmän armoa. Yhdeksi selitykseksi esittäisin muuten sitä, että vanhan naisen puhetta oli kuvailtu kirjakieliseksi (ks. luku 5.4), mutta se tuskin selittää tuloksia täysin. Oletan ainakin, että jos suurimmalle osalle äänitteessä olisi särähtänyt korvaan juuri yleiskielisyyden ja kiroilun yhdistelmä, eikä kiroilu ja kiroilijan oletettu sukupuoli, eivät tulokset myötäilisi niin paljon keräämiäni yleisiä asenteita kiroilua kohtaan (lukuun ottamatta kysymys ystävällisyydestä).

Semanttisten erojen valinnassa vastaajat asennoituivat naisia kohtaan negatiivisemmin kuin miehiä kohtaan kaikkien sanaparien kohdalla viehättävyyttä lukuun ottamatta. Viehättävyyden kohdalla nuorempi ikä oli todennäköisesti tärkein tekijä sille, että vastaajat arvioivat puhujaa positiivisesti. Tämä on kiinnostava piirre, sillä esimerkiksi Hjortin laajassa suoriin menetelmiin perustuvassa tutkimuksessa sukupuolittuneita kiroilunormeja ei merkittävästi tullut esille (Hjort 2015: 113). Näyttäisi siltä, että omaan kyselyyni vastanneilla tällaisia normeja ja odotuksia on. Mahdollisesti näiden asenteiden esiin saaminen vaati epäsuorien menetelmien käytön. Toisaalta aineistossa sukupuoleen liittyviä vastauksia annettiin myös kyselylomakkeen loppupuolella kysymykseen: *Onko mielestäsi joidenkin ihmisten hyväksyttävämpää kiroilla kuin toisten? Jos on, niin keiden?* Yksi vastauksista oli, että vastaajan mukaan *naisten kiroilu kuulostaa vielä pahemmalta kuin miesten.*

5 Äänitteisiin asennoituminen vastaajan taustamuuttujien mukaan

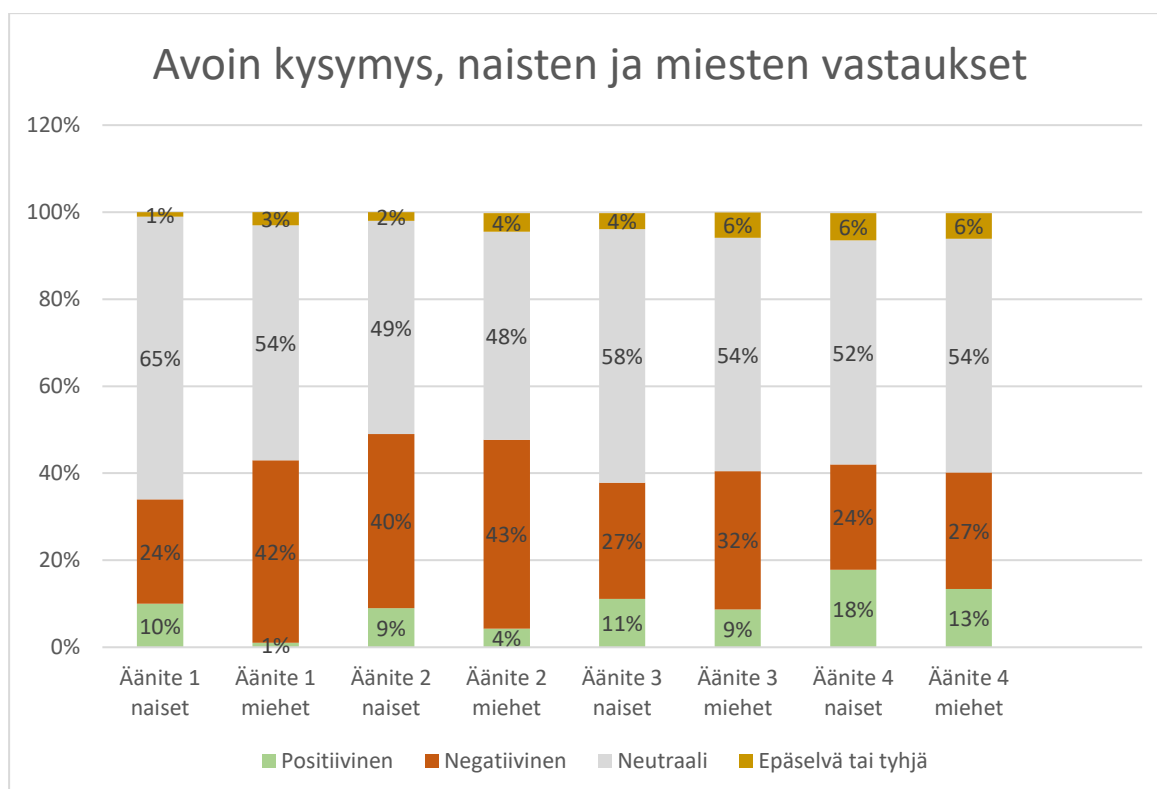
Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan sekä avoimia kysymyksiä että semanttisten erojen valintoja kyselyyn vastanneiden henkilöiden taustamuuttujien mukaan. Ensiksi tarkastelen asenteita vastaajan sukupuolen kautta, sitten iän ja lopuksi koulutusasteen. Tämän analyysiluvun tarkoituksena on vertailla ja tarkastella sitä, kuinka nämä kolme taustamuuttujaa vaikuttavat siihen, miten äänitteillä kiroileviin ihmisiin suhtauduttiin.

5.1 Äänitteisiin asennoituminen vastaajan sukupuolen mukaan

Tässä alaluvussa keskityn tarkemmin tarkastelemaan sitä, miten kyselyyn vastanneiden ihmisten sukupuoli vaikutti heidän vastauksiinsa ääninauhoja arvioidessa. Tarkastelen siis sitä, oliko miesten ja naisten vastausten välillä eroa. Jotta taulukoissa ei olisi liian monia muuttujia kerralla, ja koska ei-binäärisiä vastaajia oli niin vähän, tarkastelen tässä osuudessa ainoastaan miesten ja naisten vastauksia. Tämä rajaus tuntuu järkevimmältä myös sillä perusteella, että ei-binäärisillä ihmisillä ei yhteiskunnassamme ole kehittynyt sukupuolirooleja, kuten miehillä ja naisilla. Keskityn ensin avoimiin kysymyksiin ja sen jälkeen tarkastelen taas sanaparien valintoihin annettuja vastauksia.

Avoimien kysymysten vastauksista valtaosa on naisten antamia, sillä naisvastaajia oli kyselyssä enemmän. Nuoren naisen äänitteelle vastauksia antoivat 71 miestä ja 165 naista, vanhan naisen äänitteelle 69 miestä ja 162 naista, nuoren miehen äänitteelle 69 miestä ja 161 naista sekä vanhan miehen äänitteelle 67 miestä ja 157 naista. Kuten alla olevasta taulukosta 7 on huomattavissa, sekä miehillä että naisilla valtaosa vastauksista äänitteen kuuntelua seuranneeseen avoimeen kysymykseen oli sävyiltään hyvin neutraaleja.

Taulukko 7. Avoin kysymys: *Miten kuvailisit äänitteellä puhunutta henkilöä? Mitä mielikuvia heräsi?* Naisten ja miesten vastaukset eroteltuina. Äänite 1: nuori nainen. Äänite 2: vanha nainen. Äänite 3: nuori mies. Äänite 4: vanha mies.

Vain vanhan naisen (äänite 2) kohdalla lähenneltiin negatiivisten kommenttien määrässä neutraalien kommenttien määrää. Tämä näkyi selvästi sekä miesten että naisten kommentteissa. Nuoren naisen äänitteen arvioinnissa miesten ja naisten väliset erot tulivat vahvasti esiin. Negatiivisesti nuoren naisen äänitteen koki 42 % miehistä ja vain 24 % naisista. Äänitteelle positiivisen arvion miehistä antoi vain 1 % ja naisista jopa 10 %. Miehet antoivat myös molemmille naisten äänitteille paljon vähemmän positiivisia kuvailuja kuin miesten äänitteille. Naisilla taas vastaukset olivat vanhan naisen äänitettä lukuun ottamatta yllättävän yhdenmukaisia eri äänitteiden kesken. Kiinnostava yksityiskohta on, että positiivisia arviointeja antoivat selvästi eniten naiset ja negatiivisia kommentteja eniten miehet. Tämä oli havaittavissa myös laadullisessa tarkastelussa annettujen kuvailujen jyrkkyydessä. Esimerkiksi miesten

kuvailut äänitteillä puhuvista henkilöistä vaikuttivat olevan useammin jyrkän negatiivisia sävyiltään, kun taas naisilla negatiivisetkin kommentit oli pyritty esittämään yleensä pehmeästi. Tämä väite vaatisi taustalleen kuitenkin vielä määrällistäkin tarkastelua.

Seuraavaksi tarkastelen semanttisten erojen valinnan vastausten sukupuolittuneita eroja ja seuraava taulukko 8 kuvaileekin sitä, miten miesten ja naisten vastaukset erosivat toisistaan.

Taulukko 8. Naisten ja miesten erotellut vastaukset semanttisten erojen valintoihin.

Sukupuoli	Sanapari	Nuori nainen	Vanha nainen	Nuori mies	Vanha mies
Naiset	Miellyttävä- Epämiellyttävä	0,05	-0,56	0,19	0,11
Miehet	Miellyttävä- Epämiellyttävä	-0,83	-0,65	-0,12	0,32
Naiset	Viehättävä Vastenmielinen	– 0,26	-0,63	0,16	-0,30
Miehet	Viehättävä Vastenmielinen	– -0,62	-1,00	-0,46	-0,29
Naiset	Röyhkeä – Ystävällinen	-0,31	-0,52	0,22	-0,05
Miehet	Röyhkeä – Ystävällinen	-1,00	-0,38	-0,18	0,10
Naiset	Luotettava- Epäluotettava	-0,04	-0,24	0,21	0,24
Miehet	Luotettava- Epäluotettava	-0,90	-0,38	-0,26	0,55
Naiset	Kouluttautunut Kouluttautumaton	– -0,73	-1,26	0,31	-0,17
Miehet	Kouluttautunut Kouluttautumaton	– -1,27	-1,15	0,29	-0,62
Naiset	Laiska – Ahkera	-0,55	-0,48	-0,24	-0,35
Miehet	Laiska – Ahkera	-1,17	-0,69	-0,65	-0,22

Miesten ja naisten suhtautuminen vanhaa naista kohtaan oli todella samankaltaista keskiarvoiltaan. Tästä huolimatta vain kohdassa, jossa arvioitiin viehättävyyttä, olivat miehet ja naiset samaa mieltä siitä, kenet he kokivat negatiivisimmin, eli vastenmielisimpänä. Muissa kohdissa naiset antoivat useimmiten negatiivisimman arvion vanhalle naiselle, kun taas miehet useimmiten nuoren naisen äänitteelle. Naiset suhtautuivat siis nuoren naisen äänitteeseen paljon miehiä positiivisemmin ja jopa arvioivat nuoren naisen kaikkein viehättävimmäksi. Nuoren

naisen kohdalla ainoita vastaajien sukupuolesta riippuvia samankaltaisuuksia oli, että sekä miehet että naiset arvioivat tämän laiskimmaksi.

Huomionarvoista on, että keskiarvollisesti negatiivisinta arviointia ei minkään sanaparin kohdalla annettu miehille kummankaan sukupuolen toimesta. Sen sijaan naiset vaikuttaisivat suosineen positiivisten arvioidensa kanssa nuorta miestä. Neljässä kohdassa kuudesta naiset arvioivat nuoren miehen positiivisimmin ja näiden lisäksi yhdessä kohdassa nuoren naisen ja yhdessä vanhan miehen. Vaikuttaisikin siltä, että äänitteellä puhuvan ihmisen iällä oli naisille enemmän merkitystä kuin sukupuolella. Tosin vanhaan mieheen naiset kuitenkin suhtautuivat vanhaa naista positiivisemmin.

Miehet taas suhtautuivat vanhaan mieheen positiivisimmin kaikissa kohdissa paitsi kouluttautunut–kouluttautumaton sanaparin kohdalla. Ylipäänsä miesvastaajat suhtautuivat molempiin miehiin positiivisemmin kuin naisiin. Nuoreen mieheen ja vanhaan naiseen miehet kuitenkin suhtautuivat laiskuutta ja luotettavuutta arvioidessaan hyvin samankaltaisesti. Nuoreen mieheen ja nuoreen naiseen myös suhtauduttiin viehättävyys–vastenmielisyys sanaparin kohdalla vain hienoisella erolla. Tämä sama on nähtävissä myös naisten vastauksissa. Naiset tosin arvioivat heidät keskimäärin viehättäviksi, kun taas miehet keskimäärin vastenmielisiksi.

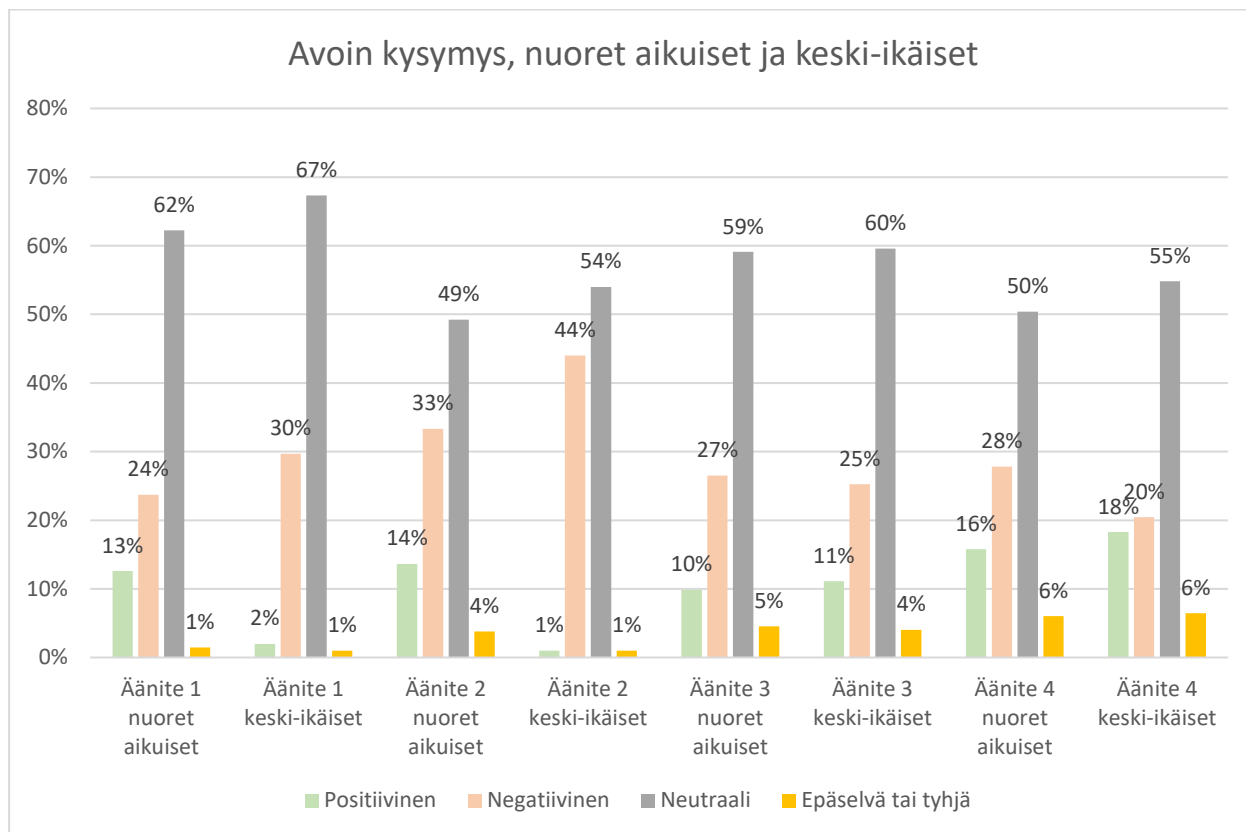
5.2 Äänitteisiin asennoituminen vastaajan iän mukaan

Tässä osiossa avaan sitä, miten kyselyyn vastanneiden ihmisten ikä vaikutti heidän vastauksiinsa ja oliko eri ikäisten vastausten välillä eroa. Tarkastelen ainoastaan keski-ikäisten ja nuorten aikuisten ryhmien vastauksia, sillä nuorten ja vanhojen ryhmät jäivät niin pieniksi. Keskityn ensin avoimiin kysymyksiin ja sen jälkeen tarkastelen taas sanapareihin annettuja vastauksia.

Avoimissa kysymyksissä nuoren naisen äänitteelle vastauksia antoivat 135 nuorta aikuista ja 101 keski-ikäistä, vanhan naisen äänitteelle 132 nuorta aikuista ja 100 keski-ikäistä, nuoren miehen äänitteelle 132 nuorta aikuista ja 99 keski-ikäistä sekä vanhan miehen äänitteelle 133 nuorta-aikuista ja 93 keski-ikäistä. Taulukossa 9 nähdään, miten keski-ikäiset ja nuoret aikuiset asennoituivat avokysymysten vastauksissa äänitteillä puhuvia henkilöitä kohtaan. Erot tulivat esiin selvästi eri ikäryhmien positiivisissa arvioissa nuoren ja vanhan naisen äänitteiden kohdalla. Nuorelle naiselle keski-ikäiset antoivat vain 2 % positiivisia luonnehdintoja, kun taas

nuorista aikuisista näin teki 13 %. Vanhalle naiselle keski-ikäiset antoivat 1 %: n positiivisia vastauksia ja nuoret aikuiset 14 %. Nuorten aikuisten ryhmän voisi siis ajatella suhtautuneen kiroileviin naisiin keski-ikäisten ryhmää positiivisemmin.

Taulukko 9. Avoin kysymys: *Miten kuvailisit äänitteellä puhunutta henkilöä? Mitä mielikuvia heräsi?* Nuorten aikuisten ja keski-ikäisten vastaukset eroteltuina. Äänite 1: nuori nainen. Äänite 2: vanha nainen. Äänite 3: nuori mies. Äänite 4: vanha mies.

Miehet saivat molemmalta ikäryhmältä hyvin tasaisesti niin positiivisia, negatiivisia kuin neutraalejakin luonnehdintoja ja kommentteja. Isoin prosentuaalinen ero oli 6 % vanhan miehen negatiivisissa kuvailuissa. Tässä kohdassa keski-ikäiset suhtautuivat vanhaan mieheen vähemmän negatiivisesti kuin nuoret aikuiset. Yleisesti arvioiden eri ikäryhmät näyttävät olleen hyvinkin samanmielisiä nuoren miehen ja vanhan miehen kohdalla, kun taas eroja tulee esiin enemmän naisten äänitteiden kohdalla.

Seuraavaksi erittelen semanttisten erojen valintojen vastauksia. Alla olevassa taulukossa 10 on listattuna kaikki kuusi sanaparia ja eroteltuina nuorten aikuisten ja keski-ikäisten vastaajien vastaukset:

Taulukko 10. Nuorten aikuisten ja keski-ikäisten erotellut vastaukset semanttisten erojen valintoihin.

Ikä	Sanapari	Nuori nainen	Vanha nainen	Nuori mies	Vanha mies
Nuoret aikuiset	Miellyttävä- Epämiellyttävä	0,21	-0,31	0,26	-0,04
Keski-ikäiset	Miellyttävä- Epämiellyttävä	-0,40	-0,79	-0,05	0,37
Nuoret aikuiset	Viehättävä – Vastenmielinen	0,52	-0,57	0,25	-0,51
Keski-ikäiset	Viehättävä – Vastenmielinen	-0,40	-0,97	-0,31	-0,09
Nuoret aikuiset	Röyhkeä – Ystävällinen	-0,36	-0,43	0,15	-0,19
Keski-ikäiset	Röyhkeä – Ystävällinen	-0,68	-0,60	0,03	0,23
Nuoret aikuiset	Luotettava- Epäluotettava	0,08	0,00	0,18	0,09
Keski-ikäiset	Luotettava- Epäluotettava	-0,52	-0,48	-0,16	0,46
Nuoret aikuiset	Kouluttautunut Kouluttautumaton	– -0,41	-1,04	0,42	-0,32
Keski-ikäiset	Kouluttautunut Kouluttautumaton	– -1,26	-1,35	0,15	-0,39
Nuoret aikuiset	Laiska – Ahkera	-0,56	-0,25	-0,44	-0,48
Keski-ikäiset	Laiska – Ahkera	-0,78	-0,71	-0,20	-0,13

Eroja oli näiden kahden ryhmän välillä selvästi vähemmän kuin mies- ja naisvastaajilla, mutta eroja tuli silti esiin. Yleisenä linjana näyttäisi olevan, että keskimäärin positiivisimmin nuoret aikuiset suhtautuivat nuoreen mieheen. Positiivisimpia arvioita annettiin myös yksi nuorelle naiselle (viehättävä – vastenmielinen) ja yksi vanhalle naiselle (laiska – ahkera). Keski-ikäisten ryhmällä positiivisin suhtautuminen oli vanhaa miestä kohtaan ja ainoastaan kouluttautuneisuuden kohdalla keski-ikäiset suhtautuivat positiivisimmin nuoreen mieheen. Tästä voisi päätellä, että molemmat ikäryhmät suosivat ensisijaisesti miehiä, mutta tämän lisäksi nuoret aikuiset suosivat positiivisissa arvioissaan nuoria ja keski-ikäiset vanhoja. Mielenkiintoista kyllä, sama ilmiö näkyi negatiivisimmista arvioissa vain nuorten aikuisten kohdalla, jotka suhtautuivat vanhaan naiseen nuorta naista negatiivisemmin. Keski-ikäisten suhtautuminen nuoreen ja vanhaan naiseen taas oli hyvin samankaltaista.

Negatiivisimmin nuoret aikuiset suhtautuivat vanhaan naiseen ja arvioivatkin tämän epämiellyttävimmäksi, vastenmielisimmäksi, röyhkeimmäksi, epäluotettavimmaksi ja kouluttautumattomimmaksi. Keski-ikäisillä negatiivisimmat arviot jakautuivat tasan kahtia nuoren naisen ja vanhan naisen välille. Nuori nainen koettiin röyhkeimmäksi,

epäluotettavimmaksi ja laiskimmaksi. Vanha nainen taas arvioitiin epämiellyttävimmäksi, vastenmielisimmäksi ja kouluttautumattomimmaksi.

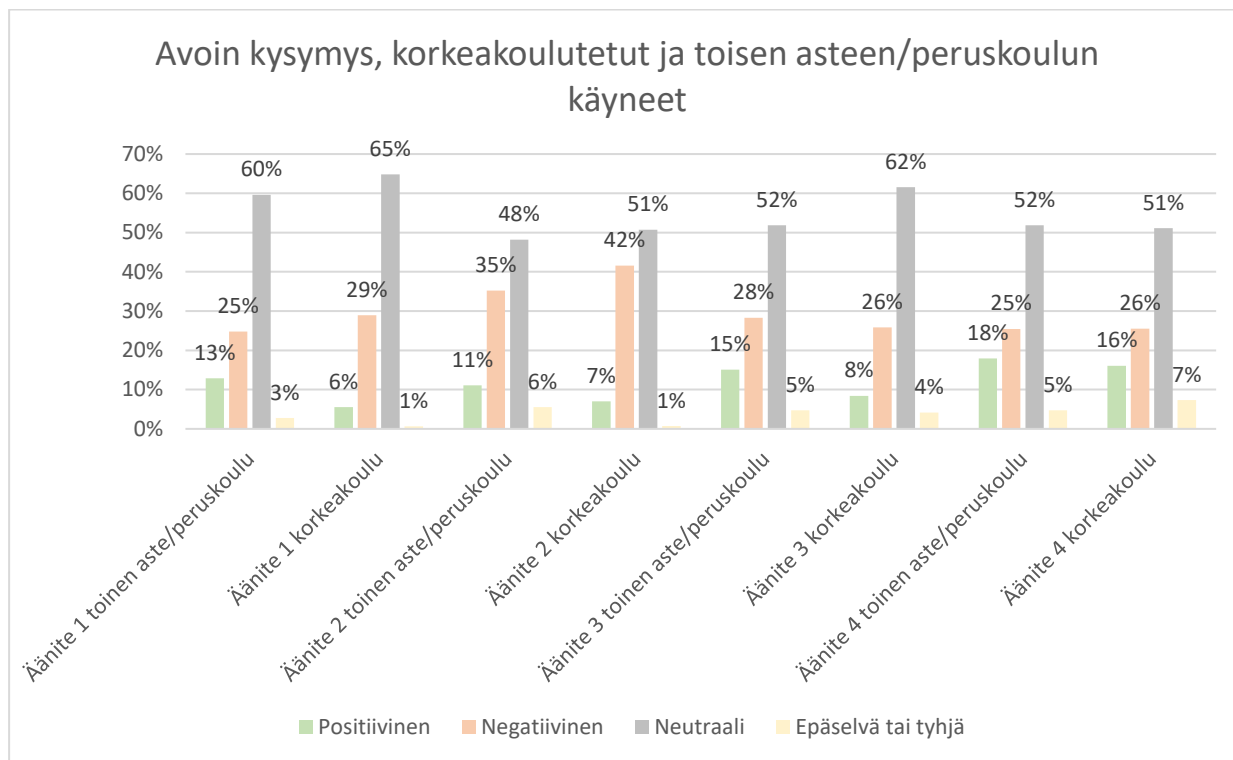
Huomionarvoista on myös, että melkein jokaisessa taulukon 10 kohdassa keski-ikäisten keskimääräinen suhtautuminen oli negatiivisempi kuin nuorilla aikuisilla. Tästä poikkeuksena vanhan miehen keskimääräiset arvioinnit, joissa keski-ikäiset suhtautuivat nuoria aikuisia positiivisemmin kaikissa kohdissa, paitsi kouluttautuneisuutta mittaavan sanaparin kohdalla. Lisäksi nuoret aikuiset suhtautuivat negatiivisemmin laiska-ahkera-sanaparin kohdalla nuoreen mieheen kuin keski-ikäiset. Kaikkiaan 24 kohdasta peräti 17:ssä nuoret aikuiset suhtautuivat kiroiluun positiivisemmin kuin keski-ikäiset. Tämä voi viestiä siitä, että nuorten aikuisten vastaajaryhmä asennoitui kiroiluun ainakin jonkin verran keski-ikäisiä suopeammin ja varsinkin positiivisemmin kiroilevien naisten ja nuoren miehen äänitteisiin.

5.3 Äänitteisiin asennoituminen vastaajan koulutusasteen mukaan

Seuraavaksi avaan sitä, miten kyselyyn vastanneiden koulutusaste vaikutti heidän vastauksiinsa ääninauhojen arvioinnin kohdalla ja oliko vastausten välillä eroa. Tarkastelen taustamuuttujana ainoastaan vastaajien omaa koulutusastetta enkä heidän vanhempiansa, vaikka tämänkin tiedon kyselylomakkeella keräsin. Olen jakanut vastaajat kahteen ryhmään koulutusasteiden mukaan: korkeakoulutettuihin ja peruskoulun tai toisen asteen koulutuksen käyneisiin. Keskityn taas ensin avoimiin kysymyksiin ja sen jälkeen tarkastelen sanapareihin annettuja vastauksia.

Avoimissa kysymyksissä nuoren naisen äänitteelle vastauksia antoivat 145 korkeakoulutettua ja 107 toisen asteen tai peruskoulun käynyttä, vanhan naisen äänitteelle 142 korkeakoulutettua ja 108 toisen asteen tai peruskoulun käynyttä, nuoren miehen äänitteelle 143 korkeakoulutettua ja 106 toisen asteen tai peruskoulun käynyttä sekä vanhan miehen äänitteelle 137 korkeakoulutettua ja 106 toisen asteen tai peruskoulun käynyttä. Taulukosta 11 on nähtävissä, että korkeakoulutettujen ja toisen asteen tai peruskoulun käyneiden asenteet avoimissa kysymyksissä olivat hyvin samankaltaisia. Isoin näiden kahden ryhmän välinen ero oli, että korkeakoulun käyneet antoivat kaikille äänitteille vähemmän positiivisia kuvailuja kuin toisen asteen tai peruskoulun käyneet. Pienin ero positiivisten kuvailujen kohdalla oli vanhaa miestä kuvailtaessa. Arvioisin, että avointen kysymysten kohdalla näillä kahdella ryhmällä ei voi sanoa olleen asenteissaan isoja eroja tai esimerkiksi tietyn sukupuolisten tai ikäisten suosimista.

Taulukko 11. Avoin kysymys: *Miten kuvailisit äänitteellä puhunutta henkilöä? Mitä mielikuvia heräsi?* Korkeakoulutettujen ja toisen asteen tai peruskoulun käyneiden vastaukset eroteltuina. Äänite 1: nuori nainen. Äänite 2: vanha nainen. Äänite 3: nuori mies. Äänite 4: vanha mies.

Alla olevassa taulukossa 12 on taas lueteltuna semanttisten erojen valinnassa eri kirosanoille annettujen pisteiden keskiarvot. Vastausten väliset erot koulutusasteen mukaan näyttävät pääosin olevan pieniä, jos verrataan vastaajan sukupuolen tai iän esiin tuomiin eroihin. Negatiivisimman arvion samalle henkilölle antoivat molemmat koulutusasteryhmät sanaparien laiska – ahkera, kouluttautunut – kouluttautumaton, viehättävä – vastenmielinen ja miellyttävä – epämiellyttävä kohdalla. Positiivisen arvion ryhmät antoivat samalle henkilölle kohdissa laiska – ahkera, kouluttautunut – kouluttautumaton, luotettava – epäluotettava ja röyhkeä – ystävällinen. Vastaukset olivat siis yhteneväiset sekä positiivisten että negatiivisten arvioiden kohdalla neljässä kuudesta sanaparista.

Taulukko 12. Korkeakoulutettujen ja toisen asteen tai peruskoulun käyneiden erotellut vastaukset semanttisten erojen valintoihin.

Koulutusaste	Sanapari	Nuori nainen	Vanha nainen	Nuori mies	Vanha mies
Toinen aste/peruskoulu	Miellyttävä-Epämiellyttävä	0,06	-0,35	0,35	0,24
Korkeakoulu	Miellyttävä-Epämiellyttävä	-0,23	-0,65	-0,05	0,07
Toinen aste/peruskoulu	Viehättävä Vastenmielinen	–	0,21	-0,52	0,24
Korkeakoulu	Viehättävä Vastenmielinen	–	-0,02	-0,88	-0,20
Toinen aste/peruskoulu	Röyhkeä - Ystävällinen	-0,39	-0,29	0,25	0,06
Korkeakoulu	Röyhkeä - Ystävällinen	-0,59	-0,67	-0,03	-0,11
Toinen aste/peruskoulu	Luotettava-Epäluotettava	-0,09	0,02	0,21	0,42
Korkeakoulu	Luotettava-Epäluotettava	-0,34	-0,39	-0,06	0,16
Toinen aste/peruskoulu	Kouluttautunut Kouluttautumaton	–	-0,65	-0,94	0,32
Korkeakoulu	Kouluttautunut Kouluttautumaton	–	-0,91	-1,31	0,30
Toinen aste/peruskoulu	Laiska – Ahkera	-0,63	-0,36	-0,41	-0,32
Korkeakoulu	Laiska – Ahkera	-0,69	-0,59	-0,35	-0,33

Eroavaisuuksia asenteissa tuli esiin positiivisimman arvioinnin antamisessa miellyttävyydestä. Korkeakoulutettujen ryhmä arvioi vanhan miehen miellyttävimmäksi, kun taas toisen asteen tai peruskoulun käyneet nuoren miehen. Viehättävimpänä korkeakoulutetut pitivät nuorta naista ja toisen asteen tai peruskoulun käyneet nuorta miestä. Voi olla, että tähän on vaikuttanut esimerkiksi se, jos näissä ryhmissä on isoja sukupuolieroja. Kiinnostava ero ryhmien välillä oli, että siinä missä toisen asteen tai peruskoulun käyneiden vastausten keskiarvot kipusivat useammin positiivisen puolelle, olivat korkeakoulutettujen arvioinnit viehättävyydestä jokaisen äänitteen kohdalla vastenmielisen puolella.

Kaikkein merkittävin ero näiden kahden ryhmän vastausten välillä oli se, että yhtä kohtaa lukuun ottamatta jokaisessa kohdassa korkeakoulutettujen suhtautuminen oli negatiivisempi kuin toisen asteen tai peruskoulun käyneiden. Nuoren miehen laiskuutta arvioiva kohta oli ainoa, jossa korkeakoulutettujen suhtautuminen oli hiukan toisen asteen tai

peruskoulun käyneiden suhtautumista positiivisempi. Lienee siis niin, että vastaajaryhmistä korkeakoulutetut suhtautuivat kiroiluun negatiivisemmin. Kaikissa yksittäisissä kohdissa tämä ero ei kuitenkaan ollut suuri. Esimerkiksi korkeakoulutetut arvioivat vanhan miehen laiska–ahkera-sanaparin kohdalla keskiarvolla -0,33 ja toisen asteen tai peruskoulun käyneet keskiarvolla -0,32.

5.4 Muut kielensisäiset ja -ulkoiset muuttajat

Tässä alaluvussa pohdin niitä mahdollisesti ihmisten asenteisiin vaikuttaneita muuttajia, joita en ylempänä vielä ole käsitellyt. Monet nostivat esiin ensimmäisen äänitteen nuoren naisen murretaustan ja toisen äänitteen vanhan naisen kirjakielisyyden. On mahdollista, että itsessään kirjakielisyys ja murteellisuus herättivät osassa kuulijoita mielle yhtymiä ja asenteita, jotka vaikuttivat kiroilijoiden arvioimiseen yleisesti. Esimerkiksi Vaattovaaran ja Petersonin (2019) tutkimuksessa standardikielimuotojen ja englannista lainatun kiroilun yhdistämisen (*shittii*) todettiin olevan asennetasolla vähemmän hyväksyttyä kuin puhekielisen vaihtoehdon (*shitti*) ja kiroilun yhdistäminen. Tämä voi olla yhteydessä siihen, että urbaanipuhekieli nähdään luonnollisimpana paikkana englannin kielen lainoille. (Vaattovaara & Peterson 2019: 5–6.) Siten on mahdollista, että standardikielen ja suomenkielisenkin kiroilun yhdistäminen voi aiheuttaa samantapaisia reaktioita, eli näiden kielenpiirteiden ei katsota sopivan yhteen. On esimerkiksi mahdollista, että kiroileminen nähdään enemmän oleellisesti urbaaniin puhekieleen kuuluvaksi piirteeksi.

Murretaustaa kommentoitiin monessa nuoren naisen äänitteen avokysymyksen vastauksessa. Useimmat näistä paikansivat nuoren naisen puheenparren Jyväskylään. Jotkin kommentit olivat jopa rankan tuomitsevia, kuten *juntti*, joten jonkinlainen vaikutus murteellisuudella on todennäköisesti ollut ainakin osan vastaajista vastauksiin. Toisaalta moni myös tästä poikkeavasti sijoitti hänet asumaan Uudellemaalle tai Etelä-Suomeen:

52) Nuori eteläsuomalainen nainen. Normaalia kaverienkeskistä puhekieltä. /M37t

53) Nuori noin 20 Uudelta-Maalta /M52t

Lisäksi huomioita (esimerkit 55–58) tuli myös siitä, että kolmannen nauhan nuori mies kuulosti tunteettomalta. Kiroilu nähdään usein varsinkin affektiivisena toimintana (Andersson & Trudgill 1990: 53–54), minkä vuoksi kiroilun yhdistäminen tunteettomaan sävyyn voi johdattaa kuulijan joko vierastamaan kuulemaansa tai tulkitsemaan kiroilun

täytesanamaiseksi. Tämän valossa on mahdollista, että tunteikkaammin puhunut nuori mies olisi tullut otetuksi vastaan eri tavalla.

- 54) Nuori mies. Nopea puhuja. Aika neutraali, ei siis kovin tunteikas. /N26k
- 55) Vähän ehkä lannistunut, ei hirveämmin tunnetta mukana, nuori, myös muutama kirosana
livahti suusta. /N21t
- 56) Teksti kiroiluineen ja rauhallinen puhetapa eivät vastanneet toisiaan. Erikoinen vaikutelma.
/M44k
- 57) monotoninen, nuori, ääni ei välittänyt tunnetta. /M41k

Neljännän nauhan, vanhan miehen, affektiivisempi kiroilu taas aiheutti joissain ihmisissä epämukavia tuntemuksia. On vaikea arvioida, oliko epämukavien tuntemusten syynä kiroilu, puhujan sukupuoli, mahdollisesti tulkittu aggressiivisuus vai näiden kaikkien yhdistelmä. Seuraavat esimerkit kuvailevat ihmisten ajatuksia aiheesta:

- 58) Miehekäs, kiroileva, hyökkäävä, suuttunut, vastenmielinen. /N68t
- 59) Vanhempi mies, vähän uhkaava ja lakoninen. Toki tämä ehkä johtuu siitä, että pidän
muutenkin vanhempia miehiä uhkaavana. Pelkäisin, että hän ärähtää. /MU26k
- 60) Ehkä vähän jopa pelottava, koska oli tosi matala ääni, kiroili ja vaikutti vihaiselta. Samalla
kuitenkin rauhallinen ääni. /N27k

Muutamit mainitsivat myös siitä, että puhenopeudella ja intonaatiolla on yhteys siihen, miten he kokevat puhujan. Osa vastaajista myös vähätteli kiroilun vaikutusta tekemäänsä arviointiin. Ihmisillä tosiaan on todettu olevan asenteita mitä moninaisempiin kielen piirteisiin, kuten puhenopeuteen (Garrett 2010: 90–91.) Ainakin yksi ihminen myös kertoi, että hänelle oli ristiriitaista maisterintutkielman virallisuuden ja kiroilun yhdistäminen, joten on mahdollista, että tämä on muissakin vastaajissa aiheuttanut ihmetystä. Jos kiroilu kuitenkin olisi vaikuttanut kovinkin järkyttävästi ihmisiin, olisi tämä varmasti näkynyt selvemmin vastauksissa. Uskon, että tällöin kaikkein negatiivisimmat tai positiivisimmat arviot olisivat olleet ensimmäisessä äänitteessä, mutta nyt ne olivat toisessa. On toki mahdollista, että järkytyksellä on ollut jotain vaikutusta vastauksiin ja ensimmäisen äänitteen vastaanotto olisi voinut olla erilainen, jos se olisi ollut jossakin toisessa kohdassa kyselylomaketta.

Monet kielensisäiset ja -ulkoiset muuttajat varmasti vaikuttivat ihmisten tekemiin arvioihin ja heidän asenteisiinsa, ja tämä vaikeuttaa ääninauhojen saamien vastausten keskinäistä vertailua ja vertailun luotettavuutta. Kuitenkaan luonnollisestakaan puheesta ei voida erotella tarkasteltavaksi esimerkiksi pelkkää kiroilua ja sukupuolta ja siten en näe tarvetta pyrkiä sellaiseen keinotekoisessakaan tutkimusasetelmassa. Sen sijaan mielenkiintoista todella olisi, jos tämäntyyppinen tutkimus voitaisiin suorittaa matched guise testinä, eli ääninauhat

saman henkilön puhumana, jotta ainakin kaikkien ääninauhojen kielensisäiset muuttujat olisivat mahdollisimman samat.

5.5 Yhteenveto

Selvintä näyttää olevan, että vanhan naisen kiroilu koettiin kyselyyn vastanneiden puolesta kaikkein epämiellyttävimpänä ja normeihin huonoiten sopivana käytöksenä riippumatta kyselyyn vastanneen ihmisen iästä, sukupuolesta tai koulutusasteesta. Syitä tähän voi hakea myös sellaisista kielensisäistä tekijöistä kuin standardikielisyiden ja kiroilun yhdistelemisestä, mutta olisi epätodennäköistä, että se aiheuttaisi näin isoa vaikutusta asenteissa.

Naisten ja miesten välisiä eroja tarkastellessa naiset antoivat enemmän positiivisia kuvailuja kuin miehet. Näin oli jokaisessa avointen kysymysten kohdassa. Naiset kokivat negatiivisimmin sanapariasteikkojen kohdalla vanhan naisen ja miehet nuoren naisen. Molemmat tarkastellut sukupuolet suosivat vastauksissaan miehiä, mutta naisille kiroilijan ikä näyttäytyi myös tärkeänä heidän tekemissään arvioissa. Naiset näyttivät suosivan nuoria kiroilijoita vanhoja enemmän. Tosin iän vaikutus näkyi selvästi vain asennoitumisessa vanhaan naiseen, eikä niinkään vanhan miehen kohdalla. Miehet näyttivät arvioivan miesten kiroilua selvästi naisten kiroilua positiivisemmin.

Selvää on, ja oli aiempien tutkimusten valossa odotettavissakin, että vastaajien iällä oli vaikutusta siihen, miten kiroileminen koetaan. Lähes kaikissa tarkastelluissa kohdissa nuorten aikuisten ryhmä suhtautui kiroilijoihin keski-ikäisiä positiivisemmin. Poikkeus tästä oli vanhan miehen kohdalla, johon keski-ikäiset suhtautuivat keskimäärin nuoria aikuisia positiivisemmin. Keski-ikäisten vastaajien ryhmä suhtautui nuorten aikuisten verrokkiryhmää negatiivisemmin lähes kaikissa tarkastelluissa kohdissa. Molemmat ikäryhmät suosivat ensisijaisesti vanhaa ja nuorta miestä. Tämän lisäksi oli huomattavissa, että monien sanaparien kohdalla eli semanttisten erojen valinnassa keski-ikäiset suosivat enemmän vanhaa miestä, kun taas nuoret aikuiset nuorta miestä. Nuoret aikuiset myös lisäksi suhtautuivat negatiivisemmin vanhaan kuin nuoreen naiseen.

Koulutusasteella ei näyttänyt olevan suurta vaikutusta siihen, miten vastaajat asennoituvat kuulemiaan kiroilevia ihmisiä kohtaan. Ainoat kohdat, joissa selkeitä eroja oli havaittavissa, olivat positiivisimpien arvioiden puolesta kohdat, joissa arvioitiin miellyttävyyttä ja viehättävyyttä, ja negatiivisimpien arvioiden kohdalla röyhkeyttä ja luotettavuutta. Selkein ero kahden tarkastellun ryhmän välillä oli, että korkeakoulutetut suhtautuivat lähes kaikissa

kohdissa keskimäärin negatiivisemmin kuulemiinsa henkilöihin kuin toisen asteen tai peruskoulun käyneet.

Koulutusaste ja yhteiskuntaluokka eivät varsinaisesti ole toisilleen synonyymeja, vaikka koulutusaste toki voi jossain määrin implikoida jotain ihmisen yhteiskuntaluokasta. Tästä huolimatta käytin kyselylomakkeessani kysymystä, jossa kysyttiin juuri vastaajien koulutusastetta. Jos toistaisin kyselyn uudestaan, kysyisin todennäköisesti, mihin yhteiskuntaluokkaan he itse kokevat kuuluvansa.

Monet taustamuuttajat ovat kuitenkin voineet vaikuttaa saamiini tuloksiin. Tällaisia mahdollisia vaikuttajia on voinut olla esimerkiksi puheennopeus, äänenkorkeus, murteellisuus tai standardikielisyys. Lisäksi ääninauhoilta välittynyt joko tunteettomuus tai tunteellisuus, on voinut vaikuttaa siihen, miten kiroilevia ihmisiä arvioitiin vastaajien toimesta. On myös täysin mahdollista, että kiroilu tutkimuksen aiheena ja kiroilun kuuleminen äänitteiltä on vaikuttanut negatiivisesti ihmisten haluun vastata kyselyyn. Toisaalta tilanne on myös voinut olla osalle vastaajista epämukava. Tämä epämukavuus on sitten mahdollisesti voinut vaikuttaa vastauksiin.

6 Yhteenveto ja kiroilututkimuksen tulevaisuudesta

Olen tässä tutkielmassa tarkastellut sitä, millaisia asenteita ja mielikuvia ihmisillä herää, kun he kuulevat kiroilua. Lisäksi tarkastelin sitä, vaikuttaako äänitteellä kiroilevan ihmisen sukupuoli tai ikä vastaajien asenteeseen kiroillutta henkilöä kohtaan. Tarkastelin myös, miten kyselyyn vastanneiden taustamuuttujista ikä, koulutusaste ja sukupuoli vaikuttavat heidän asenteisiinsa. Käsittelemättä jäivät alkuperäiseen aineistoon sisältyneet yleisen tason asenteet lukuun ottamatta sitä, että käytin niitä neljännessä luvussa vertailukohtana äänitteisiin kohdistetuille asenteille.

Ensimmäisessä analyysiluvussa tarkastelin kaikkia saamiani vastauksia ja sitä, miten vastaajat asennoituivat ääninauhojen kiroilijoihin. Keskimäärin negatiivisimmin vastaajat suhtautuivat vanhaan naiseen avokysymyksen vastauksissaan ja positiivisimmin vanhaan mieheen. Avokysymyksen vastaukset avasivat sitä, millaisia asioita vastaajat äänitteillä puhuvista ihmisistä olettivat ja ajattelivat. Pitkälti vastaajien esiin nostamat asiat

myös myötäilivät niitä sanapareja, jotka olin valinnut semanttisten erojen valintaan, joten voisi ajatella, että valitut sanaparit olivat hyvin ilmiötä kuvailevia. Ääninauhoilla puhuneiden ihmisten iät ja sukupuolet vastaajat arvioivat lähes poikkeuksetta oikein. Semanttisten erojen valinnassa vastaajat asennoituivat naisia kohtaan negatiivisemmin kuin miehiä kohtaan kaikkien sanaparien kohdalla, paitsi viehättävyyttä arvioitaessa. Viehättävyyden kohdalla nuorempi ikä oli todennäköisesti tärkein tekijä sille, että vastaajat antoivat positiivisen arvion.

Toisessa analyysiluvussa käänsin katseeni vastaajien ikään, sukupuoleen ja koulutusasteeseen, sekä niiden mahdollisiin vaikutuksiin vastauksissa. Kaikki ryhmät arvioivat kiroilevia miehiä positiivisemmin kuin kiroilevia naisia. Tämä sukupuoliefekti oli miesvastaajilla naisvastaajia selkeämpi. Tämän lisäksi näyttää, että vastaajan ikä vaikutti siihen, miten he asennoituivat eri ikäisiin kiroilijoihin. Nuoret aikuiset suosivat vastauksissaan nuorta miestä ja keski-ikäiset vastaajat vanhaa miestä. Korkeakoulutetut suhtautuivat yleisesti lähes kaikkiin kohtiin semanttisten erojen valinnassa, ja kaikkiin kiroilijoihin, negatiivisemmin kuin toisen asteen tai peruskoulun käyneet.

Yleistysten tekeminen koko Suomen väestöön ei näin pienen otannan perusteella ole mahdollista. Tulosten voi ajatella olevan suuntaa antavia siihen, miten suomea puhuvat Suomessa asuvat nuoret aikuiset ja keski-ikäiset miehet ja naiset asennoituvat äänitettyyn käsikirjoitettuun kiroiluun. Tulosten voinee myös ajatella kertovan jotain siitä, keillä mahdollisesti suomalaisen yhteiskunnan kontekstissa on valtaa ja keiden kielenkäyttöä pyritään kontrolloimaan.

On otettava huomioon, että vastaajiksi ei saatu edustavia otoksia eri ihmisryhmistä. Joistain ryhmistä on siis yli- ja toisista aliedustus. Lisäksi tutkimukseni ei ollut saavutettava ainakaan suomea äidinkielenään puhuville kuulovammaisille ihmisille tai niille, jotka eivät käytä sosiaalista mediaa tai ovat sieltä poistuneet. Kyseessä ei myöskään ole tutkimus, josta voitaisiin vetää johtopäätöksiä siitä, miten kaikkiin naisiin, miehiin, vanhoihin tai nuoriin suhtaudutaan heidän kiroillessaan, sillä ääninauhoilla kiroilijoiden todennäköisesti oletettiin olevan esimerkiksi valkoisia ja vammattomia ja muutenkin yhteiskunnallisiin normeihin sujahtavia. Tästä poikkeuksena pari arvausta kolmannella ääninauhalla puhuvan henkilön muunsukupuolisuudesta.

Mielenkiintoisia suuntaviivoja aineistosta on kuitenkin löydettävissä. Koska tulokset nojaavat jonkin verran myös aiempien kiroiluasennetutkimusten tuloksiin, voinee turvallisesti sanoa, että käyttämieni epäsuorien menetelmien voi nähdä toimivan tutkittaessa

kiroiluun liittyviä kieliaseiteita. Olennaisimpana ja tärkeimpänä asiana tutkimusprosessissani pidänkin sitä, että pääsin kokeilemaan tämän tyylistä verbal guise -testiin pohjautuvaa lähestymistapaa juuri tässä aiheessa – näinkin suureen joukkoon – ja tietääkseni ensimmäisenä Suomessa. Tällä hetkellä ja tämän tutkimuksen perusteella näkisin, että menetelmää pitäisi vielä hioa, jotta siitä saataisiin luotettavampi metodi kiroilututkimukseen. Esimerkiksi tutkittavaan asiaan liittymättömien taustamuuttujien vaikutuksen kontrollointia voitaisiin yrittää parantaa. Koska rajasin analyysini koskemaan vain epäsuorien menetelmien osaa aineistostani, jäi iso osa aineistosta vielä analysoimatta. Myös laajaa kvalitatiivista aineistoa olisi mahdollista analysoida erikseen ja syvällisemmin. Toiveenani onkin, että pääsisin vielä tulevaisuudessa tähän aineistoon tarttumaan uudestaan tai että joku muu ottaisi tämän tehtäväkseen.

Suorin menetelmin kiroilututkimusta on tehty Suomessa jo jonkin verran. Jos haluamme päästä vielä syvemmälle ihmisten mahdollisiin tiedostamattomiin asenteisiin, niin erilaisia sovelluksia verbal ja matched guise tekniikoista voisi hyvin käyttää tutkimuksissa enemmänkin. Monet kyselyni vastaajista nostivat esiin, että eivät olleet ennen kyselyn täyttämistä koskaan juurikaan miettineet asenteitaan kiroilua kohtaan, ja he yllättyivät omasta asenteellisuudestaan. Siten voinee ajatella, että tutkimus onnistui saavuttamaan ainakin joidenkin vastaajien tiedostamattomia asenteita ja toisaalta myös kasvattamaan vastaajien kielitietoisuutta. Mielenkiintoista olisi myös kehitellä tapoja tutkia kiroiluun asennoitumista luonnollisissa puhetilanteissa. Matched guise -tekniikalla taas kiroilututkimusta voisi tulevaisuudessa tehdä manipuloimalla ääninauhalle puhuvan ihmisen äänen kuulostamaan eri henkilöiltä, vaikka ääninauha olisi sama. Nykytekniikalla tällainen olisi ymmärtääkseni mahdollista. Näin menettelemällä ylimääräisten kielen ulkoisten ja sisäisten tekijöiden vaikutusta tuloksiin saataisiin vähennettyä.

Vasta tutkielman teon loppupuolella ymmärsin todella, kuinka ulossulkeva ja ei-intersektionaalinen tutkimukseni alkuasetelma oli. Tämän vuoksi en koe voivani kutsua tutkielmaani varsinaisesti intersektionaaliseksi. Koska Suomessa voi nähdä olevan vallalla vahvan oletuksen valkoisuudesta, ja tämä valkoisuuden oletus elää vahvasti myös akateemisessa maailmassa (Koskiranta 2019: 59), on erittäin todennäköistä, että kyselyyn vastanneista ihmisistä useimmat ovat kuvitelleet äänitteillä puhuvat henkilöt valkoisiksi suomalaisiksi. Todennäköisesti heidän asenteensa näiden ihmisten kiroiluun olisi ollut erilainen, jos puhujina olisi ollut esimerkiksi mustia tai ruskeita ihmisiä niin, että vastaajat olisivat tienneet tämän. Lisäksi tutkimukseni perustui ääninauhojen kuuntelemiselle, enkä tarjonnut ääninauhoille tekstitystä, mikä on varmasti rajannut pois mahdollisista osallistujista

esimerkiksi suomenkielisiä kuulovammaisia ihmisiä. En myöskään tiedä lainkaan, onko kyselylomakettani pystynyt seuraamaan lukuohjelman kanssa.

Kaiken kaikkiaan ajattelin ennakkoon saavutettavuuteen liittyviä asioita liian vähän. Valitettavasti ymmärsin nämä yksityiskohdat vasta niin myöhäisessä vaiheessa tutkimuksen tekoa, etten enää kyennyt alkuperäistä suunnitelmaani muuttamaan. Kenties voin kuitenkin asian esiin nostamalla saada jonkun muun ajattelemaan näitä asioita ajoissa. Toivoisinkin jatkossa näkeväni suomalaisen sosiolingvistisen tutkimuksen olevan entistä vähemmän valkoisuuden, vammattomuuden ja cisheteronormatiivisuuden premisseistä kumpuavaa. Olisi myös hyödyllistä pohtia enemmän ja laajemmissa keskusteluissa sitä, miten yhteiskunnalliset valtasuhteet ja intersektionaalisuus otettaisiin useammin ja helpommin tutkimusten tarkastelun keskiöön (ks. esim. Koskiranta 2019 intersektionaalisuuden valkoistamisesta ja indentiteetteihin pelkistämisestä). Toivoisin myös, että tutkimuksissa otettaisiin saavutettavuus entistä paremmin huomioon tai vähintäänkin tuotaisiin esiin se, että jos aineisto ei koostu kaikenlaisista ihmisistä, niin tulokset eivät myöskään voi olla täysin yleistettävissä esimerkiksi kaikkiin suomalaisiin tai kaikkiin suomenkielisiin ihmisiin.

Lähteet

- ANDERSSON, LARS – PETER TRUDGILL 1990: *Bad Language*. Oxford: Blackwell.
- BEERS FÄGERSTEN, KRISTY 2012: *Who's swearing now? The social aspects of conversational swearing*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- BEERS FÄGERSTEN, KRISTY – STAPLETON, KARYN 2017: *Advances in Swearing Research: New Languages and New Contexts*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company Print.
- CAMERON, DEBORAH 2012: *Verbal hygiene*. Uudistettu painos. Lontoo: Taylor & Francis Group.
- COATES, JENNIFER 1993: *Women, men and language. A sociolinguistic account of gender differences in language*. Toinen painos. London: Pearson Longman.
- EDWARDS, JOHN 2009: *Language and identity*. Keytopics in sociolinguistics. Cambridge: Cambridge University Press.
- EROLA, JANI 2010: *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Gaudeamus. https://www.utu.fi/sites/default/files/public%3A/media/file/luokaton_suomi.pdf . Luettu 9.3.2021.
- GARRETT, PETER 2010: *Attitudes to language*. Key topics in sociolinguistics 9. New York: Cambridge University Press.
- GAUTHIER, MICHAEL – ADRIEN GUILLE 2017: Gender and age differences in swearing: A corpus study of Twitter. – Teoksessa Kristy Beers Fägersten & Karyn Stapleton (toim.), *Advances in Swearing Research: New Languages and New Contexts*. s. 137–156. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company Print.
- HJORT, MINNA 2015: *Aikuisten taitolaji. Kiroilun kasvatuksellista metadiskurssia*. – Teoksessa Daniel Rellstab & Nestori Siponkoski (toim.), *Rajojen dynamiikka* s. 106–116. VAKKI Publications 4. Vaasa: Vaasan yliopisto.
https://www.researchgate.net/publication/321753109_Aikuisten_taitolaji_-_Kiroilun_kasvatuksellista_metadiskurssia Luettu 8.3.2021.
- HJORT, MINNA 2017: Swearing in Finnish: Folk definitions and perceptions. Teoksessa Kristy Beers Fägersten & Karyn Stapleton (toim.), *Advances in Swearing Research: New Languages and New Contexts*. s. 231–256. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company Print.
- INKINEN, MIKKO – JOHANNA MIKKONEN – ANNAMARI HEIKKILÄ – MIKA TUKIAINEN – SARI LINDBLOM-YLÄNNE 2012: *Aikaansaamattomuuden psykologiaa*. *Psykologia* 47 (03).
https://www2.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/aikaansaamattomuuden_psykologiaalaa_kkeet_psykologia12_03_lehti-painovalmis.pdf Luettu 11.3.2021.
- JOHNSON, FERN – MARLENE FINE 1985: *Sex differences in uses and perceptions of obscenity*. *Women's studies in communication* 8. s. 11–24.
https://www.researchgate.net/profile/Fern-Johnson/publication/276382145_Sex_Differences_in_Uses_and_Perceptions_of_Obscenity/li

nks/570e71ce08aed4bec6fddb02/Sex-Differences-in-Uses-and-Perceptions-of-Obscenity.pdf
Luettu 22.3.2021.

JOKELAINEN, JESSI 2019: *Helvetti on vaa sana. Nuorten kiro sanoille antamat merkitysmääritelmät*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, suomen kieli.
<http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201906082501.pdf> Luettu 15.3.2021.

KOPONEN, NOORA 2020: ”Perkeleestä tulee mieleen kesäilta, itikat ja tikku varpaassa.” *Nuorten suomalaisten käsityksiä kiroilusta*. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.
https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/22796/urn_nbn_fi_uef-20200650.pdf?sequence=-1&isAllowed=y Luettu 12.3.2021.

KOSKIRANTA, EVELIINA 2019: *Kaikki naiset ovat valkoisia ja kaikki mustat miehiä - Intersektionaalisuus, rotu ja valkoistaminen*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Mediakulttuuri.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/105708/1557934271.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 9.3.2021.

LAKOFF, ROBIN 2000: *The Language War*. Berkeley: University of California Press.

LAPPALAINEN, HANNA 2001: *Sosiolingvistinen katsaus suomalaisnuorten nykypuhekieleen ja sen tutkimukseen*. – Virittäjä 105 s. 74–101.

LUKES, STEVEN 2005: *Power: A radical view*. 2. painos. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

LEHTONEN, HEINI 2015: *Tyylitellen. Nuorten kielelliset resurssit ja kielen indeksisyys monietnisessä Helsingissä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

LJUNG, MAGNUS 2010: *Swearing: A Cross-Cultural Linguistic Study*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

MIELIKÄINEN, AILA – MARJATTA PALANDER 2014: *Miten suomalaiset puhuvat murteista? Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2008: Sosiolingvistiikka kielentutkimuksen kentässä. – Teoksessa Kari Sajavaara & Arja Piironen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 2. s. 13–37. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

OPPENHEIM, BRAM 1992: *Questionnaire Design, Interviewing and Attitude Measurement*. Uudistettu painos. Lontoo: Pinter Publishers.

PAUNONEN, HEIKKI 2005: Totta vai toiveajattelua: näennäisaikainen muutos todellisen muutoksen kuvastajana. – Riho Grünthal, Hanna Lappalainen, Toni Suutari & Johanna Vaattovaara (toim.), *Muuttuva muoto. Kirjoituksia Tapani Lehtisen 60-vuotispäivän kunniaksi*. s.13–53. Kieli 16. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

PIIPPO, IRINA – JOHANNA VAATTOVAARA – EERO VOUTILAINEN 2016: *Kielen taju. Vuorovaikutus, asenteet ja ideologiat*. Helsinki: Art House.

PILLER, INGRID 2016: *Linguistic diversity and social justice: An introduction to applied sociolinguistics*. New York: Oxford university press. Luettu 25.3.2021.

RIIHONEN, HELMI 2019: ”On vallan perkelettä kun et kirjoita”. *Kiroilu sota-ajan kirjeissä*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, suomen kieli.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/105516/1556102472.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 11.3.2021.

SORJONEN, MARJA-LEENA – HEINI LEHTONEN – ANU ROUHIKOSKI 2015: Helsinki, kielen indeksisyys ja sosiaaliset identiteetit liikkeessä. – Teoksessa Marja-Leena Sorjonen, Anu Rouhikoski & Heini Lehtonen (toim.), *Helsingissä puhuttavat suomet. Kielen indeksisyys ja sosiaaliset identiteetit*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

SUOMINEN, SARA 2015: *Se on ollu vaan läppää, ei mitää vakavaa ollenkaan. Nuorten näkemyksiä huora-sanan merkityksistä*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, suomen kieli. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/97307/GRADU-1433829084.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 12.2.2021.

TAINIO, LIISA 2006: Gender in Finnish language code and use. – Teoksessa Amir Hodzic & Jelena Postic (toim.), *Transgressing Gender: Two is not Enough for Gender (E)quality: The Conference Collection*, s. 208–225. Zagreb: CESI & Zenska soba. Löytyy osoitteesta: <http://www.zenskasoba.hr/tgenderzagreb/doc/eng/pp.%20195-242.pdf>

VAATTOVAARA, JOHANNA 2009: *Meän tapa puhua : Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

VAATTOVAARA, JOHANNA – MIA HALONEN 2015: Missä on ässä. – Teoksessa Marja-Leena Sorjonen, Anu Rouhikoski & Heini Lehtonen (toim.), *Helsingissä puhuttavat suomet. Kielen indeksisyys ja sosiaaliset identiteetit* s. 40–83 Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

VAATTOVAARA, JOHANNA – ELIZABETH PETERSON 2019: *Same old paska or new shit? On the stylistic boundaries and social meaning potentials of swearing loanwords in Finnish*. Ampersand 6/2019. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2215039019300669> Luettu 16.3.2021.

VISK = HAKULINEN, AULI – MARIA VILKUNA – RIITTA KORHONEN – VESA KOIVISTO – TARJA-RIITTA HEINONEN – IRJA ALHO 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: SKS. Verkkoersio. Saatavilla: <http://scripta.kotus.fi/visk> Luettu 19.1.2021.

Liitteet

Liite 1.

Kieliasennekysely Pro gradu -tutkielmaa varten

0 %

Tervetuloa!

Hei!

Olen Tuihti Harju ja teen Pro gradu -tutkielmaani Helsingin yliopiston Suomalais-ugrialaisten sekä pohjoismaisten kielten ja kulttuurien laitoksella. Tutkimukseni tarkoituksena on tutkia ihmisten kieliasenteita Suomessa.

Tutkimukseen osallistuminen kestää noin 30 minuuttia.

Tutkimukseen osallistumisen vaatimuksena on, että osaat sujuvasti suomen kieltä, asut vakituisesti Suomessa ja olet täysi-ikäinen.

Lisäksi tutkimus tulee tehdä laitteella, jolla pystyy katsomaan Youtube-videoita. Tarvitset tutkimukseen osallistumiseen äänentoistoa. Tärkeää: teethän kyselyn avaamalla sen selaimessa tai tietokoneella! Esim. Instagramin kautta linkistä tehtynä voi olla, ettei pääse enää palaamaan Youtube-videoista kyselyyn.

Tutkimukseen osallistutaan nimettömästi ja mitään sellaisia tietoja ei kerätä tai julkaista, joista tutkimukseen osallistuneet olisi mahdollista tunnistaa.

Voit halutessasi keskeyttää kyselyn missä vaiheessa tahansa, mutta vain loppuun täytettyjä kyselylomakkeita käytetään tutkimuksessa!

Osallistuessasi annat luvan käyttää aineistoa Pro gradu -tutkielmassani, mutta myös tarvittaessa muissa tulevilla tutkimuksissa.

Tuihti Harju

tuihti.harju@helsinki.fi

Seur.

(muuta)

Liite 2.

Kieliasennekysely Pro gradu -tutkielmaa varten

0%

Taustatiedot

Huomioithan, että voit edetä kyselyssä vain eteenpäin, joten ole tarkkana, että vastaat kaikkiin kysymyksiin/luet kaiken, ennen kuin siirryt seuraavalle sivulle.

1. Kuinka vanha olet? *

 vuotta

2. Sukupuoli? * ⓘ

3. Asuinpaikkakunta? *

4. Korkein suorittamasi koulutusaste? * ⓘ

5. Vanhemman/vanhempien korkein suoritettu koulutusaste? * ⓘ

(muuta)

Liite 3.

Kieliasennekysely Pro gradu -tutkielmaa varten 13 %

Äänite 1/4

Kuuntele alla olevasta Youtube-linkistä ääninauha ja siirry sitten seuraavalle sivulle. Seuraavilla sivuilla vastaa **mahdollisimman nopeasti** kysymyksiin, jotka liittyvät äänitteeseen.

<https://youtu.be/hvM5I2ogqms>

Muista, että lomakkeella voi siirtyä ainoastaan eteenpäin.

(muuta)

Liite 4.

Kieliasennekysely Pro gradu -tutkielmaa varten 19 %

Mielikuvat

1. Miten kuvailisit äänitteellä puhunutta henkilöä? Millaisia mielikuvia heräsi?

(muuta)

Liite 5.

Kieliasennekysely Pro gradu -tutkielmaa varten

25 %

Oliko ääninauhalla puhuva ihminen mielestäsi...

Jos kysymyksissä vetimet eivät näy, saat ne esiin painamalla sanojen välissä olevaa palkkia.

Vedintä ei voi laittaa keskelle ns. neutraaliin tilaan, joten valitsethan jomman kumman puolen, jolle kallistat vetimen.

1. ...

miellyttävä epämiellyttävä

2. ...

viehättävä vastenmielinen

3. ...

röyhkeä ystävällinen

4. ...

luotettava epäluotettava

5. ...

kouluttautunut kouluttautumaton

6. ...

laiska ahkera

Seur.

(muuta)

Liite 6.

Kieliasennekysely Pro gradu -tutkielmaa varten

88 %

Avoimet kysymykset

1. Herättivätkö ääninauhat sinussa jotain ajatukela? Jos herättivät, niin mitä?

2. Mitä ajatukela kirolleminen sinussa herättää?

3. Kirolletko paljon?

4. Onko mielestäsi kirollu jossain tilanteissa hyväkettävämpää kuin toisissa? Jos on, niin missä tilanteissa?

5. Onko mielestäsi joidenkin ihmisten hyväkettävämpää kirollia kuin toisten? Jos on, niin kelden?

6. Sana vapaa:

Sou.

(muuta)

Liite 7.

Kieliasennekysely Pro gradu -tutkielmaa varten

94 %

Miten suhtaudut kiroiluun yleisesti...

1. Onko kiroilu mielestäsi

miellyttävää epämiellyttävää

2. ...

viehättävää vastenmielistä

3. ...

röyhkeää ystävällistä

4. Antaako kiroilu mielikuvan

luotettavuudesta epäluotettavuudesta

5. ...

kouluttautuneisuudesta kouluttautumattomuudesta

6. Kuulostaako kiroilu mielestäsi

laiskalta ahkeralta

Tämä oli kyselyn viimeinen osio. Kiitos osallistumisestasi!

Loppu

(muuta)

Liite 8.

Linkit äänitteisiin:

Nuori nainen – <https://youtu.be/hvM512ogqms>

Vanha nainen – <https://youtu.be/DgT-ZqutnNI>

Nuori mies – <https://youtu.be/5ah0mXMsgEA>

Vanha mies – <https://youtu.be/fFV71DeVbkY>